

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกระบวนการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออกเฉียงใต้ 3 ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยนำเสนอ เนื้อหาตามลำดับ ดังนี้

1. การบริหารสถานศึกษา
2. ขอบข่ายการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล
3. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 3.1 ความเป็นมาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 3.2 บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. กฎกระทรวงกำหนดจำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและกรรมการ วรระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546
5. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. การบริหารสถานศึกษา

ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษาเป็นงานที่ผู้บริหารสถานศึกษาได้จัดระบบและแนวปฏิบัติ ในการจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

นพพงษ์ บุญจิตราดุล (2540 : 19) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษาเป็นกิจกรรมของกลุ่มบุคคลและกลุ่มบุคคลนั้นต้องเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับการจัดการศึกษา ร่วมดำเนินการเพื่อพัฒนาผู้เรียนหรือเยาวชนให้เจริญเติบโตทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

กระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 10) ได้ให้ความหมายของการบริหารสถานศึกษาว่าเป็น การดำเนินงานตามขอบข่ายงานครบทั้งการบริหารทั่วไป งานธุรการ งานวิชาการ งานปกครอง นักเรียน งานบริการ งานสถานศึกษากับชุมชน และงานอาคารสถานที่

อำนาจ ถาวร (2542 : 1) กล่าวว่าการบริหารสถานศึกษา หมายถึง การจัดกิจกรรมที่กลุ่ม บุคคลร่วมมือกันดำเนินการให้การศึกษาแก่สมาชิกของสังคม เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยใช้กระบวนการและทรัพยากรที่เหมาะสม

ธีระ ภักดี (2544: 7) กล่าวว่าการบริหารสถานศึกษา หมายถึง การวางแผนดำเนินงาน ด้านการศึกษาให้กับนักเรียนซึ่งมีกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับครู หลักสูตร แบบเรียน อุปกรณ์การสอน และการวัดผล เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามที่ตั้งจุดมุ่งหมายไว้

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2544 : 99) ให้ความหมายการบริหารสถานศึกษาว่า หมายถึง การใช้คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ และการจัดการเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาตามความมุ่งหมาย ของหลักสูตร การบริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นรูปแบบการบริหารราชการ โดยรูปแบบของ สถานศึกษารัฐบาลจัดว่าเป็นองค์การประเภทสาธารณะ ขณะเดียวกันก็เป็นองค์การประเภทบริการ ผู้บริหารเป็นเพียงผู้ดูแลให้ทุกฝ่ายทำงานให้ดีที่สุด เพื่อให้บรรลุปรัชญาและวัตถุประสงค์ของ สถานศึกษาที่สอดคล้องกับนโยบายของสถานศึกษา

เซอร์ลิส (Harris. 1998 : 19) ได้ให้ความหมายการบริหารสถานศึกษาว่าเป็น กระบวนการในการสร้างบูรณาการแห่งความสามารถของบุคคล และการนำประ โยชน์จากวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ มาใช้อย่างเหมาะสมเพื่อช่วยให้มีการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพซึ่ง มิใช่เพียงแต่มุ่งพัฒนาอนุชนของชาติเท่านั้น แต่ยังมุ่งให้การพัฒนาบุคลากรต่างๆ ของสถานศึกษา

กูด (Good. 1993 : 54) ได้กล่าวถึงความหมายการบริหารสถานศึกษาไว้ 2 ประการ คือ ประการหนึ่ง หมายถึง การอำนวยความสะดวก และการดำเนินการเกี่ยวกับภาระหน้าที่ทั้งหมดของ สถานศึกษา โดยจะต้องคำนึงถึงผลสุดท้ายของการศึกษาเป็นหลักสำคัญ และประการที่สอง หมายถึง การควบคุมและการจัดการด้านต่าง ๆ ภายในสถานศึกษาซึ่งเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน เช่น เรื่องเกี่ยวกับครู นักเรียน แผนการสอน หลักสูตร กิจกรรม วิธีสอน สื่อการเรียนการสอน และการแนะแนว

เกรจจ์ (Gregg. 1997 : 32) ได้ให้ความหมายของการบริหารสถานศึกษาไว้ว่าเป็นการ ปฏิบัติงานและเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำเพื่ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้กับงานสอนนักเรียนที่เข้า มารับการศึกษานในสถานศึกษา

จากความหมายการบริหารสถานศึกษาสรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการที่ใช้ศาสตร์และศิลป์ในการจัดการศึกษาของกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

ที่บรรลุตามจุดหมายของหลักสูตร เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เจริญเติบโตทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และเป็นสมาชิกที่ดีในสังคมต่อไป

2. ขอบข่ายการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล

ภารกิจของสถานศึกษาตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

เมื่อพิจารณาภารกิจของสถานศึกษาตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พอสรุปได้ว่า

1. จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักการให้การศึกษาเพื่อประโยชน์ต่อผู้เรียนและสังคม ให้บรรลุความมุ่งหมายที่กำหนด ซึ่งเป็นการศึกษาตลอดชีวิต
2. จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ทั้งนักเรียนปกติ นักเรียนพิการ นักเรียนด้อยโอกาส และนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ
3. จัดการศึกษาโดยใช้รูปแบบการจัด 3 รูปแบบ คือในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยตามความเหมาะสม
4. ปฏิรูปการเรียนรู้ตามหลักการและแนวทางที่กำหนดไว้ อาทิเช่น จัดตามธรรมชาติ และศักยภาพของนักเรียนแต่ละวัยและแต่ละคน จากแหล่งต่าง ๆ ทั้งในและนอกโรงเรียน ตลอดทั้งจัดการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง
5. จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยปรับใช้หลักสูตรแกนกลางให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นที่ตั้งโรงเรียน
6. จัดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้แก่ประชาชนในชุมชน โดยให้การศึกษาอบรมตามความจำเป็นและความเหมาะสม
7. จัดให้มีการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ ตลอดทั้งส่งเสริมให้ใช้กระบวนการวิจัยในการเรียน
8. บริหารจัดการโรงเรียนตามการกระจายอำนาจการบริหาร ทั้งด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ และด้านการบริหารทั่วไป สอดคล้องกับหลักการการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้เสียเต็มที่
9. จัดการประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งคุณภาพภายในและภายนอก ตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาที่กำหนด
10. พัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากรอื่น เพื่อจัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับแนวทางหลักการที่กำหนดตามการปฏิรูปการศึกษา

11. แสวงหาเทคโนโลยี ภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียน

อำนาจหน้าที่ของสถานศึกษาและอำนาจหน้าที่ของผู้อำนวยการสถานศึกษามีกำหนดไว้ใน
กฎหมายและกฎกระทรวง ดังนี้

1. กฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ (พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไข
เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545)

1.1 บริหารสถานศึกษา (มาตรา 4)

1.2 จัดการศึกษาในรูปแบบการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบหรือการศึกษา
อิสระ ศึกษารูปแบบใด รูปแบบหนึ่ง หรือทั้งสามรูปแบบ (มาตรา 15 วรรคสอง)

1.3 จัดกระบวนการเรียนรู้ (มาตรา 24)

1.4 ประเมินผู้เรียน (มาตรา 26 วรรคหนึ่ง)

1.5 จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรแกนกลางในส่วนที่เกี่ยวข้อง
สภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดี
ของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

1.6 ร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น
ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน (มาตรา 29)

1.7 พัฒนากระบวนการเรียนการสอน ที่มีประสิทธิภาพและส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถ
วิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน มาตรา 30

1.8 ให้ความร่วมมือในการจัดเตรียมเอกสาร หลักฐานที่มีข้อมูลเกี่ยวกับสถานศึกษาตาม
คำร้องขอของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคล หรือหน่วยงาน
ภายนอกที่ทำการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษา (มาตรา 50)

1.9 ระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และยกย่องเชิดชู
ผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา (มาตรา 57)

1.10 ปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของ
สถานศึกษา ทั้งที่เป็นที่ราชพัสดุตามกฎหมายว่าด้วยที่ราชพัสดุ และที่เป็นทรัพย์สินอื่น รวมทั้งจัดหา
รายได้จากบริการของสถานศึกษาและเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษาที่ไม่ขัดหรือแย้งกับนโยบาย
วัตถุประสงค์ และภารกิจหลักของสถานศึกษา (มาตรา 59 วรรคหนึ่ง)

1.11 พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถและทักษะในการใช้เทคโนโลยี
เพื่อการศึกษา (มาตรา 65)

1.12 พัฒนาขีดความสามารถในการการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาของผู้เรียน

(มาตรา 66)

2. กฎหมายว่าด้วยการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

การผ่อนผันให้เด็กวัยก่อนเรียนหรือหลังอายุตามเกณฑ์การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด (มาตรา 6)

3. กฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ

3.1 ผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นผู้บังคับบัญชา ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา (มาตรา 39 วรรคหนึ่ง)

3.2 บริหารกิจการของสถานศึกษาให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการ

3.3 ประสานการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้งควบคุมดูแลบุคลากร การเงิน การพัสดุ สถานที่ และทรัพย์สินอื่นของสถานศึกษา ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ (มาตรา 39 (2))

3.4 เป็นผู้แทนของสถานศึกษาในกิจการทั่วไป รวมทั้งการจัดนิเทศกรรม สัญญาของสถานศึกษา ตามวงเงินงบประมาณที่สถานศึกษาได้รับตามที่ได้รับมอบอำนาจ (มาตรา 39 (3))

3.5 จัดทำรายงานประจำปีเกี่ยวกับกิจการของสถานศึกษา เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา (มาตรา 39 (4))

3.6 อนุมัติประกาศนียบัตรและวุฒิปริญญาบัตรของสถานศึกษาตามระเบียบที่คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด (มาตรา 39 (4))

3.7 ปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เลขาธิการสภาพการศึกษาศึกษา เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา เลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษาและผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งงานที่กระทรวงมอบหมาย (มาตรา 39 (6))

3.8 ดำเนินงานตามที่ได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (มาตรา 44 และมาตรา 45)

4. กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547

4.1 ควบคุม ดูแลการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์ และวิธีการที่ ค.ศ.ศ. และ อ.ค.ศ.

4.2 ส่งเสริม สนับสนุนข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาให้มีคุณธรรมอย่างค้ำถ่อ (มาตรา 27 (3))

4.3 จัดทำมาตรฐานภาระงานสำหรับข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา
ในสถานศึกษา (มาตรา 27 (4))

4.4 ประเมินผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานของข้าราชการครู และบุคลากรทาง
การศึกษา เพื่อเสนอ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา (มาตรา 27(5))

4.5 ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายอื่นหรือตามที่ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่
การศึกษาหรือคณะกรรมการสถานศึกษามอบหมาย (มาตรา 27 (6))

4.6 สั่งให้ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา ออกจากราชการ กรณีขาด
คุณสมบัติมาตรฐานตำแหน่งหรือขาดคุณสมบัติพิเศษ (มาตรา 49)

4.7 บรรจุและแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งครู ผู้ช่วย ตำแหน่งครู และตำแหน่ง
บุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา (มาตรา 53 (4))

4.8 สั่งให้ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาที่อยู่ระหว่างทดลองปฏิบัติหน้าที่
ราชการออกจากราชการ เนื่องจากมีความประพฤติไม่ดี หรือไม่มีความรู้ หรือไม่มีความเหมาะสม
หรือมีผลการประเมินทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการต่ำกว่าเกณฑ์ที่ ก.ค.ศ. กำหนด (มาตรา 56
วรรคสอง)

4.9 สั่งให้ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาที่อยู่ระหว่างทดลองปฏิบัติหน้าที่
ราชการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งที่จะได้รับแต่งตั้งต่อไป (มาตรา 56 วรรคสอง)

4.10 ยกย่องเชิดชูเกียรติข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาที่มีความคิดริเริ่ม
สร้างสรรค์ มีผลงานดีเด่นเป็นที่ประจักษ์ (มาตรา 75)

4.11 แต่งข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาที่ได้รับการบรรจุให้ทราบถึงภาระ
งาน มาตรฐาน คุณภาพงาน มาตรฐานวิชาชีพ จรรยาบรรณวิชาชีพ เกณฑ์การประเมินผลงาน
ระเบียบแบบแผน หลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติราชการ บทบาทหน้าที่ของข้าราชการในฐานะเป็น
พลเมืองที่ดี ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด (มาตรา 78)

4.12 ปฏิบัติคนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้ได้บังคับบัญชา และพัฒนาผู้อยู่ได้บังคับบัญชาให้มี
ความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดี คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพที่เหมาะสมตามหลักเกณฑ์
และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนดมาตรา 79

4.13 ส่งเสริม สนับสนุนผู้อยู่ได้บังคับบัญชาโดยให้ไปศึกษา ฝึกอบรม ดูงาน หรือ
ปฏิบัติงานวิจัยและพัฒนาตามระเบียบที่ ก.ค.ศ. กำหนด (มาตรา 81)

4.14 รักษาวินัยโดยเคร่งครัดอยู่เสมอ (มาตรา 82)

4.15 เสริมสร้างและพัฒนาให้ผู้อยู่ได้บังคับบัญชามีวินัย ป้องกันมิให้ผู้อยู่ได้บังคับบัญชา
กระทำผิดวินัย และดำเนินการทางวินัยแก่ผู้อยู่ได้บังคับบัญชา ซึ่งมีกรณีอันมีมูลที่ควรกล่าวหาว่า
กระทำผิดวินัย

4.16 พิจารณาอนุญาตหรือยับยั้งการอนุญาตให้ลาออกจากข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา (มาตรา 108)

4.17 สั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา กรณีถูกกล่าวหาหรือมีเหตุอันสมควรสงสัยว่าเป็นผู้ไม่เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (มาตรา 110 (44))

4.18 สั่งให้ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา ออกจากราชการ กรณี

- เจ็บป่วย ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ราชการ ได้โดยสม่ำเสมอ มาตรา 110 (1)
- สมัครงานไปปฏิบัติงานตามความประสงค์ของทางราชการ มาตรา 110 (2)
- ขาดคุณสมบัติทั่วไป (มาตรา 110 (3))

- ก.ค.ศ. หรือ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษามีมติว่าเป็นผู้ไม่เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (มาตรา 110 (4))

- ทางราชการเลิกหรือยุบตำแหน่ง (มาตรา 110(5))

- ไม่สามารถปฏิบัติราชการให้มีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผลในระดับอันเป็นที่พอใจของทางราชการ (มาตรา 110 (6))

4.19 สั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนกรณีข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา ถูกกล่าวหาหรือมีเหตุอันสงสัยว่าห่อนความสามารถในอันที่จะปฏิบัติหน้าที่ราชการ บกพร่องในหน้าที่ราชการ หรือประพฤติคนไม่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ราชการ

สั่งให้ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาออกจากราชการ กรณีห่อนความสามารถในอันที่จะปฏิบัติหน้าที่ราชการ บกพร่องในหน้าที่ราชการหรือประพฤติคนไม่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ทางราชการ ตามมติ ก.ค.ศ. หรือ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา (มาตรา 111)

5.20 สั่งให้ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาที่รับโทษจำคุก โดยคำสั่งของศาล หรือต้องรับโทษจำคุก โดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษออกจากราชการ (มาตรา 113)

5. การตรวจร่างกำหนดหลักเกณฑ์การแบ่งส่วนราชการในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับพื้นฐาน

- 5.1 วิเคราะห์ จัดทำนโยบาย และแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา
- 5.2 วางระเบียบ ออกประกาศ และจัดบังคับของสถานศึกษา
- 5.3 เสนอขอจัดตั้งงบประมาณเงินอุดหนุนทั่วไป

5.4 แต่งตั้งคณะกรรมการหรือบุคคลเพื่อพิจารณาและเสนอความคิดเห็นหรือ
ปฏิบัติการอย่างใด อันอยู่ในอำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาหรือสถานศึกษาข้อ 2

โครงสร้างและภารกิจของสถานศึกษา

1. โครงสร้างและกระบวนการบริหารของสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 15) ได้กล่าวถึง พระราชบัญญัติ
การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 39 กำหนดให้มีการกระจาย
อำนาจการบริหารงานด้านวิชาการ การงบประมาณการบริหารงานบุคคล และงานบริหารทั่วไป มายัง
สถานศึกษาโดยตรงนั้น สถานศึกษาแต่ละแห่งสามารถจัด โครงสร้างและระบบงานของตนเองได้และ
ให้งานประกันคุณภาพเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารแบบต่อเนื่อง ดังผัง โครงสร้างแบบที่แบ่งงาน
ตามภารกิจ เพื่อรองรับการกระจายอำนาจตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ธีระ รุญเจริญ (2546 : 25)รายละเอียดแผนผังการแบ่งงานตามภารกิจ ดังนี้

1. ด้านวิชาการ

1.1 กลุ่มงานหลักสูตรและการสอน

- 1.1.1 หลักสูตรและพัฒนาหลักสูตร
- 1.1.2 ระดับและหมวดวิชา
- 1.1.3 สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา
- 1.1.4 บริการเอกสารการสอน
- 1.1.5 หลักสูตรพิเศษ

1.2 กลุ่มงานนิเทศการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพการสอน

- 1.2.1 นิเทศและพัฒนาการเรียนการสอน
- 1.2.2 การวิจัยการสอน
- 1.2.3 การศึกษากับชุมชน

1.3 กลุ่มงานกิจการและกิจกรรมนักเรียน

- 1.3.1 กิจกรรมนักเรียนและสวัสดิการ
- 1.3.2 แนะนำ
- 1.3.3 ทุนการศึกษา
- 1.3.4 กิจกรรมนักเรียนตามหลักสูตร
- 1.3.5 กิจกรรมเสริมหลักสูตร

1.4 กลุ่มงานสื่อ ห้องสมุด และเทคโนโลยีการศึกษา

- 1.4.1 บริการสื่อ/โสต/สื่อผสม
- 1.4.2 ห้องสมุดโรงเรียน
- 1.4.3 บริการเอกสารและสิ่งพิมพ์ทางวิชาการ นวัตกรรมและเทคโนโลยี

การศึกษา/บริการ IT เพื่อการเรียนการสอน

1.5 กลุ่มงานวัดผลประเมินผลและมาตรฐานคุณภาพทางวิชาการของโรงเรียน

- 1.5.1 ระบบระเบียบและทะเบียนนักเรียน
- 1.5.2 การวัดผล การเทียบ โอนและคลังข้อสอบ
- 1.5.3 การประเมินมาตรฐานและคุณภาพทางวิชาการของโรงเรียน

1.6 กลุ่มงานพัฒนาวิชาชีพครู

- 1.6.1 การวิจัยการเรียนการสอน
- 1.6.2 การพัฒนาวิชาชีพครู

2. ด้านงบประมาณ

2.1 กลุ่มงานนโยบายและแผน

2.1.1 นโยบาย/แผน/โครงการ

2.1.2 สารสนเทศและระบบข้อมูลเพื่อการบริหาร

2.1.3 ติดตามและรายงาน

2.2 กลุ่มงานงบประมาณ

2.2.1 การจัดสรรงบประมาณ

2.2.2 การติดตามและรายงานการงบประมาณ

2.3 กลุ่มงานจัดหารายได้และกองทุนโรงเรียน

2.3.1 การจัดหารายได้

2.3.2 งานบริหารกองทุนโรงเรียน

2.4 กลุ่มงานการบริหารทรัพย์สินและผลประโยชน์ (ถ้ามี)

2.4.1 การบริหารทรัพย์สินและผลประโยชน์

2.4.2 การประกอบกิจการพิเศษและการลงทุน

3. ด้านการบริหารงานบุคคล

3.1 กลุ่มงานวางแผนกำลัง/สรรหา/คัดเลือก

3.2 กลุ่มงานบรรจุ/แต่งตั้ง และระบบทะเบียนบุคคล

3.3 กลุ่มงานประเมิน-การพัฒนาบุคคลและงานวินัย

3.4 กลุ่มงานสวัสดิการและกองทุนบุคลากร

4. ด้านงานบริหารทั่วไป

4.1 กลุ่มงานธุรการและสารบรรณ

4.2 กลุ่มงานเลขานุการกิจกรรมสถานศึกษา

4.3 กลุ่มงานการเงินและบัญชี

4.4 กลุ่มงานพัสดุและการจัดจ้างบริการ

4.5 กลุ่มงานอาคารสถานที่ การพัฒนาพื้นที่และสิ่งแวดลอม

4.6 กลุ่มงานรักษาความปลอดภัย ระบบสัญญาณ

4.7 กลุ่มงานบริการพิเศษ (ถ้ามี)

4.8 กลุ่มงานประชาสัมพันธ์

4.9 กลุ่มงานบริการอนามัยและโภชนาการ

4.10 กลุ่มงานระบบการตรวจสอบผลงานและการเงิน (Audit System)

4.11 กลุ่มงาน-โครงการชุมชนสัมพันธ์

กล่าวโดยสรุป โครงสร้างและกระบวนการบริหารสถานศึกษามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 39 กำหนดให้มีการ กระจายอำนาจการบริหารด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการ บริหารงานทั่วไปไปยังสถานศึกษา ซึ่งงานทั้ง 4 ด้าน นี้แล้วแต่เป็นองค์ประกอบที่เอื้อต่อการพัฒนา คุณภาพนักเรียนทั้งสิ้น

2. การกำหนดภารกิจของสถานศึกษา

ได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงการกำหนดภารกิจของสถานศึกษาไว้ดังนี้

รุ่ง แก้วแดง (2544 : 23) การกำหนดภารกิจของสถานศึกษาแบบเดิมก่อน การจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ในประเทศไทยยังไม่มีกำหนดภารกิจของสถานศึกษาไว้ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2523 ดร.รุ่ง แก้วแดง ได้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึง ได้ศึกษาและกำหนดภารกิจ ของสถานศึกษาในสังกัดไว้ 6 งาน ซึ่งยังใช้มาจนถึงปัจจุบัน คือ

1. งานด้านวิชาการ หมายถึง งานด้านการเรียนการสอนทั้งหมด นับตั้งแต่เรื่อง หลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การวัดผล ซึ่งในปัจจุบันอาจจะเรียกใหม่ว่า เป็นงานด้านการเรียนรู้ ของผู้เรียน

2. งานด้านกิจการนักเรียน หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่สนับสนุนให้ ผู้เรียนสามารถที่จะเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เต็มศักยภาพของแต่ละคน นับตั้งแต่งานที่ เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย อาหารกลางวัน กิจกรรมของชมรมในโรงเรียน และสิ่งอำนวยความสะดวก อื่น ๆ

3. งานบริหารบุคคล หมายถึง งานที่เกี่ยวกับข้าราชการและลูกจ้าง นับตั้งแต่ การสรรหา การบรรจุ การแต่งตั้ง การพัฒนา การดำเนินการทางวินัย จนกระทั่งการพ้นจากตำแหน่ง

4. งานบริหารทั่วไป หมายถึง งานธุรการ รับ-ส่งเอกสาร การเงิน บัญชี และงานพัสดุ การจัดซื้อจัดจ้าง

5. งานอาคารสถานที่ ได้แก่ การดูแลอาคารสถานที่ อุปกรณ์ และ การก่อสร้างต่าง ๆ

6. งานความสัมพันธ์กับชุมชน และคณะกรรมการ โรงเรียน เพื่อให้มี การนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ในการจัดการศึกษา

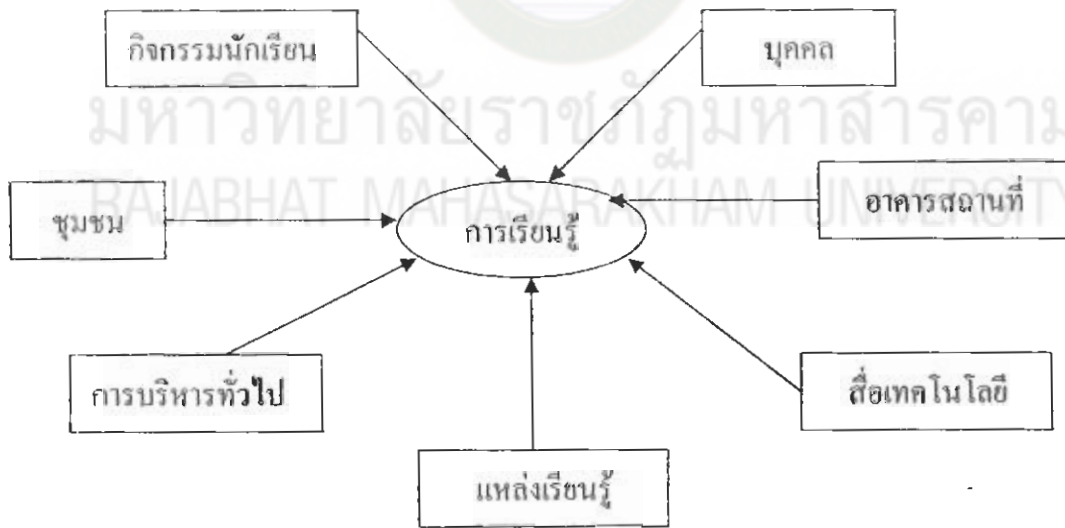
ในเวลาต่อมา สถานศึกษาสังกัดอื่น ๆ ได้เริ่มกำหนดภารกิจของสถานศึกษา เช่นเดียวกับสถานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และได้ให้ นโยบายแก่ผู้บริหารสถานศึกษาว่า ต้องให้ความสำคัญกับงานด้านวิชาการเป็นอันดับหนึ่ง แต่ผู้บริหาร

สถานศึกษาว่า ต้องให้ความสำคัญกับงานด้านวิชาการเป็นอันดับหนึ่ง แต่ผู้บริหารสถานศึกษาก็ไม่ให้ความสำคัญกับงานด้านวิชาการ

ดังนั้น ถ้าจะให้การจัดการศึกษาของประเทศไทยประสบความสำเร็จ ต้องกำหนดภารกิจของสถานศึกษาใหม่ให้ชัดเจน ไม่จำเป็นต้องกำหนดเป็น 6 งาน บางสถานศึกษาอาจกำหนดเป็น 5 งาน หรือ 7 งาน หรือ 8 งานก็ได้ แต่ต้องให้ความสำคัญของแต่ละงานให้ชัดเจน และให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาที่เน้นให้ความสำคัญหมวด 4

การกำหนดภารกิจของสถานศึกษาใหม่แบบที่ 1

ในการกำหนดภารกิจของสถานศึกษา สามารถที่จะทำได้ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่หนึ่งใช้ฐานแบบเดิมที่เคยกำหนดให้มี 6 งาน แต่ปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ภารกิจแรก คือ งานวิชาการ หรือการปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง และให้เป็นศูนย์กลางของภารกิจทั้งหลาย ส่วนภารกิจอื่น ๆ ที่จะมาสนับสนุนการเรียนรู้ก็ยังคงไว้อย่างเดิม แต่เพิ่มงานที่สำคัญขึ้นมาให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ คือ งานเกี่ยวกับแหล่ง การเรียนรู้ที่จะเข้ามาสนับสนุน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และงานด้านสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาที่จะเข้ามามีบทบาทสำคัญ สนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถสืบค้นและแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้ ที่สำคัญทุกงานต้องเป็นไปเพื่อ การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

แผนภูมิที่ 2 การกำหนดภารกิจของสถานศึกษาแบบที่ 1

(รุ่ง แก้วแดง. 2544 : 28)

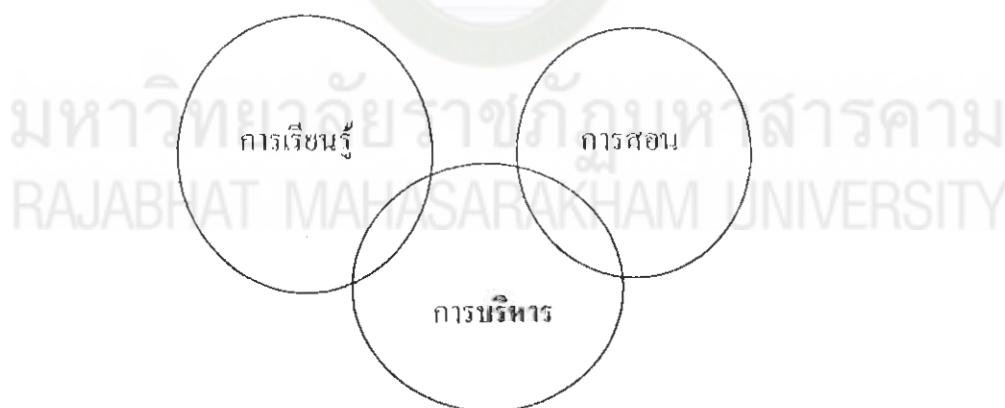
การกำหนดภารกิจของสถานศึกษาใหม่แบบที่ 2

ภารกิจของสถานศึกษาในอนาคตจะแตกต่างจากเดิมตรงที่ แบบเดิมเน้นเรื่องงานเป็นตัวตั้ง แต่ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เน้น “คน” หรือ “กลุ่มคน” เป็นตัวตั้ง จึงแบ่งภารกิจออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ 3 กลุ่มงาน คือ

กลุ่มที่ 1 ภารกิจด้านการเรียนรู้ เป็นภารกิจที่สำคัญที่สุดของสถานศึกษา ผู้ปฏิบัติภารกิจนี้ คือ “ผู้เรียน” ทุกคน ในทุกระดับ และทุกระบบการศึกษา และต้องให้ความสำคัญกับ “การเรียนรู้” เป็นอันดับหนึ่ง เวลาและทรัพยากรจะต้องใช้ไปเพื่อภารกิจด้านนี้ ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 50 ของเวลาทั้งหมด

กลุ่มที่ 2 ภารกิจด้านการสอน เป็นภารกิจของครูและบุคลากรที่รับผิดชอบด้านการสอนทั้งหมด ซึ่งรวมถึงภูมิปัญญาในชุมชนที่เข้ามาช่วยในเรื่องการสอน ภารกิจนี้จะมี ความสำคัญ เป็นอันดับสอง คิดเป็นปริมาณของเวลาและทรัพยากรที่ผู้บริหารต้องให้คือ ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 30 นอกจากนี้ อาจดูแลเรื่องการบริหารงานบุคคลและกิจการที่เกี่ยวข้องกับผู้สอนทั้งหมด

กลุ่มที่ 3 ภารกิจด้านการบริหาร คือ งานที่เป็นภารกิจของผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหารและบุคลากรสนับสนุนทั้งหมด ซึ่งเป็นคนดูแลกลุ่มงานเดิม ได้แก่ งานบริหารทั่วไป งานการเงิน การคลัง พัสดุ งานอาคารสถานที่ ซึ่งงานเหล่านี้ เมื่อมีเทคโนโลยีสารสนเทศและ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ใช้แล้ว กิจกรรมตรงนี้จะลดลง ใช้เวลาและคนน้อยลง

แผนภูมิที่ 3 การกำหนดภารกิจของสถานศึกษาแบบที่ 2

(รุ่ง แล้วแดง. 2544 : 30)

ภารกิจของสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ดังนี้

1. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม (มาตรา 6)
2. จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง การส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเอง (มาตรา 7)
3. การจัดการศึกษาโดยยึดหลักการศึกษาดลอดชีวิต ให้สังคมมีส่วนร่วม และพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
4. การระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา มาตรา 9 (5)
5. ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กร เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 9 (6)
6. จัดให้บุคคลทั่วไปมีสิทธิและ โอกาสเสมอกันและได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ โดยไม่ต้องเก็บค่าใช้จ่าย มาตรา 10 วรรค 1
7. จัดให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางด้านต่าง ๆ หรือพิการ มีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ และจัดการศึกษาให้ผู้ที่มีความสามารถพิเศษในรูปแบบที่เหมาะสม มาตรา 10 วรรค 2 และ 3
8. สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดแบบหนึ่ง หรือทั้งสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย มาตรา 15 วรรค 2
9. สถานศึกษาจัดให้มีการเทียบโอนผลการเรียนของผู้เรียน รูปแบบเดียวกัน / ต่างรูปแบบ สถานศึกษาเดียวกัน / ต่างสถานศึกษา มาตรา 15 วรรค 3
10. สถานศึกษาขั้นพื้นฐานต้องจัดการศึกษาภาคบังคับ มาตรา 17
11. จัดการศึกษาปฐมวัย จัดการศึกษาภาคบังคับ มาตรา 18(2)
12. จัดการศึกษาโดยยึดหลักการผู้เรียนสำคัญที่สุด และกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติเต็มศักยภาพ มาตรา 22
13. จัดการศึกษาโดยเน้นทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการในเรื่อง

13.1 ความรู้เกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์กับสังคม

13.2 ความรู้ / ทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การจัดการ การรักษา และการใช้ทรัพยากร/สิ่งแวดล้อม

13.3 ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม กีฬา กฎมณเฑาะฏไทย และการประยุกต์ใช้

13.4 ความรู้/ทักษะด้านคณิตศาสตร์และภาษา

13.5 ความรู้/ทักษะการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต มาตรา 23 (1)

ถึง (5)

14. จัดกระบวนการเรียนรู้โดยดำเนินการดังนี้

14.1 เนื้อหาสาระ/กิจกรรมตามความสนใจและความถนัดของผู้เรียน

14.2 ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การแก้ปัญหา

14.3 การจัดกิจกรรมให้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ให้คิดเป็น ทำเป็น รัก การอ่านและใฝ่รู้

14.4 จัดการเรียนการสอนสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างสมดุล และปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์

14.5 สนับสนุนให้ผู้สอนจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม / สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และรอบรู้และใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการเรียนรู้

14.6 จัดการเรียนรู้อให้เกิดขึ้นตลอดเวลาทุกสถานที่ และร่วมมือกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาผู้เรียนรู้ มาตรา 24 (1) - (6)

15. ประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียนการร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ในกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับแต่ละระดับและรูปแบบ (มาตรา 26 วรรค 1)

16. จัดทำสาระหลักสูตรส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาของชุมชน / สังคม / กฎมณเฑาะฏท้องถิ่นและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ (มาตรา 27 วรรค 2)

17. ร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นๆ เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน จัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรมมีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสารและรู้จักเลือกภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาการระหว่างชุมชน (มาตรา 29)

18. บริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บริหาร งานบุคคล และการบริหารทั่วไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจที่กำหนดในกฎกระทรวง (มาตรา 39)

19. คณะกรรมการสถานศึกษาทำหน้าที่กำกับ และส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา (มาตรา 20)

20. สถานศึกษาเอกชนมีความเป็นอิสระในการบริหารและการจัดการศึกษา แต่มีการกำกับติดตาม ประเมินคุณภาพมาตรฐานจากรัฐ (มาตรา 43)

21. สถานศึกษาเอกชนจัดการศึกษาได้ทุกระดับ ทุกประเภทตามที่กฎหมายกำหนด

22. จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในและถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน (มาตรา 48)

23. เตรียมรับการประเมินภายนอกอย่างน้อย 1 ครั้งในทุก 5 ปี (มาตรา 49)

24. ให้ความร่วมมือในด้านการให้ข้อมูลที่เป็นเอกสารหลักฐาน และ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม ตามคำร้องขอของสำนักงานรับรองมาตรฐาน (มาตรา 50)

25. กรณีที่ผลการประเมินไม่ได้มาตรฐานตามที่กำหนดต้องปรับปรุง แก้ไขการดำเนินงานตามข้อเสนอของสำนักงานรับรองมาตรฐาน ภายในระยะเวลาที่กำหนด (มาตรา 51)

26. ระดมทรัพยากรบุคคล ในชุมชนให้มีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาโดย ประสพการณ์ ความรอบรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา และยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษา (มาตรา 57)

27. จัดให้บุคคล ครอบครั้ว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กร เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นๆ เพื่อการศึกษาโดย ให้เป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สิน และทรัพยากรอื่นๆ แก่สถานศึกษา และมีส่วนร่วมกับการค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น (มาตรา 58 (2))

28. ปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้ และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา (มาตรา 59)

29. บริหารงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา โดยคำนึงถึงคุณภาพและความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา (มาตรา 60 (4))

30. จัดให้มีระบบการตรวจสอบติดตามและประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการใช้จ่ายงบประมาณการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาและคุณภาพมาตรฐานการศึกษา (มาตรา 62)

31. ใช้ประโยชน์จากการจัดสรรคลื่นความถี่ สื่อตัวนำและ โครงสร้างพื้นฐานอื่นที่จำเป็นเพื่อการศึกษา (มาตรา 63)

32. พัฒนาบุคลากรเพื่อให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะ ในการผลิต และการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม (มาตรา 65)

33. จัดให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในโอกาสแรกที่ทำได้ (มาตรา 66)

กล่าวโดยสังเขป การกำหนดภารกิจของสถานศึกษาทั้งแบบที่ 1 และแบบที่ 2 เป็นการกำหนดให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และภารกิจทั้ง 2 แบบนั้นต่างก็เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญใน การพัฒนาคุณภาพนักเรียนทั้งสิ้น

3. การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

นักการศึกษาหลายท่าน ได้กล่าวถึง การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ดังนี้

ทิตานา แชนมณี (2542 : 5) ได้กล่าวถึงหลักการเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ว่า ในการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นั้นมีหลักการที่สำคัญ ๆ ดังนี้

1. หลักการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม การเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี ควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมด้านร่างกาย (Physical Participation) เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียน ได้มีโอกาสเคลื่อนไหวร่างกาย เพื่อช่วยให้ประสาทการรับรู้ของผู้เรียนตื่นตัวพร้อมที่จะรับ ข้อมูล และการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น

1.2 ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางสติปัญญา (Intellectual Participation) เป็นกิจกรรมที่ท้าทายความคิดของผู้เรียน สามารถกระตุ้นสมองของผู้เรียนให้เกิดการเคลื่อนไหว ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความ จดจ่อในการคิด สนุกที่จะคิด ครูจะต้องหาประเด็นการคิดที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความคิดหรือลงมือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

1.3 ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางสังคม (Social Participation) เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลอื่นหรือสิ่งแวดล้อม การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทางด้านสังคม ซึ่งจะส่งผลถึงการเรียนรู้ด้านอื่น ๆ ด้วย

1.4 ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางอารมณ์ (Emotional Participation) เป็นกิจกรรมที่ส่งผลต่ออารมณ์ ความรู้สึกของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้นั้นเกิดความหมาย ต่อตนเอง เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ประสบการณ์และความเป็นจริงของผู้เรียน จะต้องเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียน โดยตรงหรือใกล้ตัวผู้เรียน

2. หลักการสรรค์สร้างความรู้ (Constructivism) หมายถึง การให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสรรค์สร้างความรู้ด้วยตนเอง เป็นแนวคิดที่สามารถนำมาใช้เสริมในการจัดการเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้ชัดเจนขึ้น โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสติปัญญา คือ ได้คิด ได้สร้างความรู้ ด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการที่สำคัญ ดังนี้

2.1 ให้ผู้เรียนได้รับหรือแสวงหาข้อมูล ประสบการณ์ด้วยตนเอง

2.2 ให้ผู้เรียนได้ศึกษา คิด วิเคราะห์ และสร้างความหมายข้อมูล และประสบการณ์ด้วยตนเอง โดยใช้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ

2.3 ให้ผู้เรียนได้จัดระเบียบความรู้ ข้อมูล หรือจัดโครงสร้างความรู้ด้วยตนเอง

3. กระบวนการการเรียนรู้ (Learning process) เนื่องจากเนื้อหาความรู้ในโลกนี้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และจะมีมากขึ้นเรื่อย ๆ ผู้เรียนคงไม่สามารถที่จะเรียนรู้ได้หมด ผู้เรียนจะต้องเลือกสรรสิ่งที่ตนเองสนใจ และเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้เรียนสามารถแสวงหาและศึกษาได้ด้วยตนเอง หากเขามีทักษะ กระบวนการต่าง ๆ (Process skills) แนวคิดในเรื่องการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการ (Process) ควบคู่ไปกับเนื้อหาความรู้หรือผลผลิต (Product) จึงเกิดขึ้น ผู้เรียนจำเป็นจะต้องมีทักษะ สติปัญญาหรือทักษะกระบวนการต่าง ๆ เช่น

3.1 ทักษะการแสวงหาความรู้และการศึกษาด้วยตนเอง เช่น ทักษะการอ่าน ทักษะการฟัง ทักษะการจดบันทึก ทักษะการประมวลความรู้ ทักษะการเขียน ทักษะการสรุป ฯลฯ

3.2 ทักษะการศึกษาด้วยตนเอง

3.3 ทักษะการคิดและกระบวนการคิดต่าง ๆ เช่น ทักษะการคิดเปรียบเทียบ จำแนก วิเคราะห์ สังเคราะห์ การตั้งสมมติฐาน การพิสูจน์ การทดสอบ การลงข้อสรุป การสรุป การอ้างอิง ฯลฯ

3.4 ทักษะการจัดการ

3.5 ทักษะการทำงานกลุ่ม หรือการทำงานเป็นทีม

4. **หลักการให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว** ซึ่งเปรียบเสมือนแหล่งความรู้ที่มีคุณค่า ถ้าผู้เรียน ได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลเข้ามามาก การเรียนรู้ของผู้เรียนจะขยายขอบเขตออกไปอย่างกว้างขวางมากกว่าการได้ปฏิสัมพันธ์กับครู เพียงแหล่งเดียว แหล่งความรู้ที่อยู่รอบตัวที่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนมีหลายแหล่ง เช่น

- 4.1 บุคคลแวดล้อม เช่น ครู เพื่อนในห้องเรียน เพื่อนต่างห้องเรียน บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง คนในชุมชน เป็นต้น
- 4.2 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น สถานที่ต่าง ๆ ภายในโรงเรียนและชุมชน เช่น ห้องสมุด วิทยาลัย ตลาด ร้านค้า เป็นต้น
- 4.3 สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ห้วย หนอง คลอง บึง สวนสาธารณะ ต้นไม้ สัตว์ต่าง ๆ เป็นต้น
- 4.4 สิ่งแวดล้อมทางด้านสื่อ โสตทัศนวัสดุ และเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น หนังสือ ตำรา วารสาร หนังสือพิมพ์ รายการวิทยุโทรทัศน์ เกม คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

5. **หลักการให้ผู้เรียนฝึกฝนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ (Application) เป็นการทำให้ผู้เรียนสามารถถ่ายโอนการเรียนรู้ (Transfer of learning) ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ และสามารถนำความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตจริงได้**

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542 : 6-7) ได้กล่าวถึงหลักการพื้นฐานของการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ว่า

1. ผู้เรียนมีบทบาทรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน เพราะผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ บทบาทของครูคือผู้สนับสนุน (Supporter) และเป็นแหล่งความรู้ (Resource person) ของผู้เรียน ผู้เรียนจะรับผิดชอบตั้งแต่เลือกและวางแผนสิ่งที่ตนจะเรียนหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการเลือก และจะเริ่มดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วยการศึกษาค้นคว้ารับผิดชอบการเรียนตลอดจนประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2. เนื้อหาวิชามีความสำคัญและมีความหมายต่อการเรียนรู้ เพราะในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ปัจจัยสำคัญที่จะต้องนำมาพิจารณาประกอบด้วยเนื้อหาวิชาประสบการณ์เดิมและความต้องการของผู้เรียน การเรียนรู้ที่สำคัญ และมีความหมายจึงขึ้นอยู่กับสิ่งที่จะสอนเนื้อหา และวิธีที่ใช้สอน (เทคนิคการสอน)

3. การเรียนรู้จะประสบผลสำเร็จ หากผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน เพราะผู้เรียนได้รับความสนุกสนานจากการเรียน หากได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้

ได้ทำงานร่วมกับเพื่อน ๆ ได้ค้นพบข้อคำถามและคำตอบใหม่ ๆ สิ่งใหม่ ๆ ประเด็นท้าทายและความสามารถในเรื่องใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งการบรรลุผลสำเร็จของงานที่พวกเขาเริ่มด้วยตนเอง

4. สัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้เรียน เพราะการมีสัมพันธภาพที่ดีในกลุ่มจะช่วยให้ส่งเสริมความเจริญงอกงาม การพัฒนาความเป็นผู้ใหญ่ การปรับปรุงการทำงานและการจัดการกับชีวิตของแต่ละบุคคล สัมพันธภาพที่เท่าเทียมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันของผู้เรียน

5. ครูคือผู้อำนวยการความสะดวกและเป็นแหล่งเรียนรู้ เพราะในการจัดการเรียน การสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูจะต้องมีความสามารถที่จะค้นพบความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน เป็นแหล่งความรู้ที่ทรงคุณค่าของผู้เรียน และสามารถค้นคว้า หาสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับผู้เรียน สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ความเต็มใจของครูที่จะช่วยเหลือ โดยไม่มีเงื่อนไข ครูจะให้ทุกอย่างแก่ผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นความเชี่ยวชาญ ความรู้ เจตคติ และการฝึกฝน โดยผู้เรียนมีอิสระที่จะรับหรือไม่รับการให้ นั่นก็ได้

6. ผู้เรียนมีโอกาสเห็นตนเองในแง่มุมที่แตกต่างจากเดิม เพราะการจัดการเรียน การสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งให้ผู้เรียนมองเห็นตนเองในแง่มุมที่แตกต่างออกไป ผู้เรียนจะมีความมั่นใจในตนเองและควบคุมตนเองได้มากขึ้น สามารถเป็นสิ่งที่อยากเป็น มีวุฒิภาวะสูงมากขึ้น ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมับเหตุการณ์ต่าง ๆ มากขึ้น

7. การศึกษา คือ การพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนหลาย ๆ ด้านพร้อมกันไป เพราะการเรียนรู้ผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาผู้เรียนหลาย ๆ ด้าน คุณลักษณะด้านความรู้ ความคิด ด้านการปฏิบัติ และด้านอารมณ์ความรู้สึกจะได้รับการพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน

วิเศษณ์ ชินวงศ์ (2544 : 35-36) ได้กล่าวถึงหลักการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ว่า ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรคำนึงถึงหลักการต่อไปนี้

1. สมรรถนะของมนุษย์มีศักยภาพในการเรียนรู้สูงสุด มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ได้โดยอาศัยระบบประสาทสัมผัส คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และ ใจ

2. ความหลากหลายของสติปัญญา หรือพหุปัญญา ความสามารถทางสติปัญญาของมนุษย์ จำแนกได้ 10 ประเภท คือ ด้านภาษา คณิตศาสตร์ ตรรกและคณิตศาสตร์ การเคลื่อนไหว ศิลปะมิติสัมพันธ์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การสื่อสารด้านความรู้สึก ความลึกซึ้งภายในจิตใจ ด้านความเข้าใจธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านจิตวิญญาณและด้านจิตนิยม ดังนั้น การจัดกระบวนการเรียน การสอน ควรจัดกิจกรรมให้หลากหลายเพื่อส่งเสริมศักยภาพความเก่ง ความสามารถของผู้เรียน เป็นรายบุคคล เพื่อให้แต่ละคนได้พัฒนาความถนัด ความเก่งตามศักยภาพของตนเอง

3. การเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ตรง ควรจัดกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกัน ดังนี้

3.1 จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามความสามารถทั้งด้านความรู้ จิตใจ อารมณ์ และทักษะต่าง ๆ

3.2 ลดการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาลง ผู้เรียนกับผู้สอนควรมีบทบาทร่วมกัน ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความรู้ ผู้เรียนได้เรียนจากสถานการณ์จริง ที่เป็นประโยชน์และสัมพันธ์กับชีวิตจริง เรียนรู้ความจริงในตนเอง และความจริงในสิ่งแวดล้อม จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

3.3 กระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ครูทำหน้าที่เตรียมการจัดสิ่งเร้า ให้คำปรึกษา วางแนวกิจกรรม และประสิทธิผล

สมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรณ (2544 : 1-2) ได้กล่าวถึงหลักการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ว่าหลักสำคัญของการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. ความต้องการและความสนใจของผู้เรียน (Learners' Needs & Interests) เป็นสำคัญ
2. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Participation) ในการเรียนรู้ให้มากที่สุด
3. เน้นให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง (Constructionism)

กล่าวคือ ให้สามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ในสภาพความเป็นจริง (Experiential Learning) สามารถวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และสืบค้นหาความรู้ได้ด้วยตนเอง (Inquiry)

4. เป็นการพึ่งพาตนเอง (Autonomy) เพื่อให้เกิดทักษะที่จะนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน สามารถเข้าใจวิธีการเรียนรู้ของตนเองได้ (Metacognition) กล่าวคือ รู้วิธีการของตนเอง และพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนวิธีการได้อย่างเหมาะสม ไม่เน้นที่การจดจำเพียงเนื้อหา

5. เน้นการประเมินตนเอง (Self-Evaluation) ซึ่งแต่เดิมครูผู้สอนจะเป็นผู้ประเมินผลการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเองอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองได้ชัดเจนขึ้น รู้จุดเด่น จุดด้อย และพร้อมที่จะปรับปรุงหรือพัฒนาตนเอง ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น การประเมินในส่วนนี้ เป็นการประเมินตามสภาพจริง และใช้เพิ่มสะสมผลงานเข้าช่วย

6. เน้นความร่วมมือ (Cooperation) ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในการดำเนินชีวิตจริง
7. เน้นรูปแบบการเรียนรู้ (Learning Styles) ซึ่งอาจจัดได้ทั้งในรูปแบบเป็นกลุ่มหรือเป็นรายบุคคล

สรุปได้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในด้านต่าง ๆ พร้อมทั้งผู้เรียนได้มีโอกาสสรรค์สร้างความรู้ด้วยตนเองและได้

ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวในการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น บุคคล ธรรมชาติ สื่อ นวัตกรรม ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและความสนใจ สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

3. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.1 ความเป็นมาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการสถานศึกษาเป็นคณะบุคคลซึ่งมีความสำคัญที่จะทำหน้าที่ กำกับและส่งเสริมกิจการของสถานศึกษาในฐานะที่เป็นองค์กรอย่างเป็นทางการที่จะมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนที่เป็นสมาชิกของชุมชน คณะบุคคลที่ทำหน้าที่ในลักษณะดังกล่าวมีมาตั้งแต่อดีต แต่ลักษณะบทบาทและภารกิจมีความแตกต่างกันไปบ้างในแต่ละช่วง ดังนี้

ในอดีตจนถึง พ.ศ. 2428 ศูนย์กลางการศึกษาอยู่ในชุมชน มีวัด บ้าน ร่วมกันจัดการศึกษาไม่มีกฎเกณฑ์ระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจน แต่เป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้น

พ.ศ. 2428 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษา ที่มีระเบียบปฏิบัติที่แน่นอนมากขึ้น และในปี พ.ศ. 2452 ได้แต่งตั้งกรรมการตำบล ประกอบด้วยกรรมการ 3 คน คือ กำนัน หรือหัวหน้าตำบล 1 คน เจ้าอธิการวัดซึ่งเป็นเจ้าคณะหมวดในตำบล 1 รูป และแพทย์ประจำตำบล 1 คน มีหน้าที่จัดตั้งโรงเรียนทำนุบำรุงหาเด็กเข้าเรียนและหาครูมาสอนในโรงเรียนเรียกโรงเรียนที่จัดขึ้นนี้ว่า โรงเรียนประชาบาล ซึ่งดำรงอยู่ได้โดยอาศัยทุนทรัพย์ของประชาชน

พ.ศ. 2524 มีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา พุทธศักราช 2525 โดยมีสาระสำคัญที่กำหนดแนวทางการสรรหา จำนวน คุณสมบัติ วาระและการพ้นตำแหน่ง รวมทั้งได้กำหนดบทบาทหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน

พ.ศ. 2539 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้มีระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พุทธศักราช 2539 เนื่องจากมีข้อมูลจากผลการวิจัยมากมายยืนยันว่า การดำเนินการของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษายังไม่เกิดผลสำเร็จเท่าที่ควรทั้งความพร้อมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษาในโรงเรียน ความพึงพอใจในผลงานของตนเอง การให้คำปรึกษาแนะนำแก่โรงเรียนในการกำหนดแนวทางในการพัฒนา ฯลฯ ประกอบกับมีกระแสความต้องการให้คณะกรรมการโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมากขึ้น

พ.ศ. 2540 มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539 เพื่อให้เกิดผลการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจึงได้จัดการประชุมทางไกลเรื่อง บทบาทคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ซึ่งเป็นการจัดประชุมสัมมนาผู้บริหารโรงเรียนและประธานคณะกรรมการโรงเรียนพร้อมกันทั่วประเทศ ผ่านทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ประเทศไทยช่อง 11 และวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยที่มีการถ่ายทอดสดเสียงทั่วประเทศ เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2541

หลังจากคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา ได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน ได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางดำเนินการ และผลการดำเนินการมากมาย ผลจากการวิจัยมีหลายประการที่น่าสนใจ คือ การปฏิบัติงานของ คณะกรรมการ โรงเรียนในส่วนโครงสร้างของคณะกรรมการ โรงเรียนเป็นไปตามระเบียบที่กำหนดไว้ แต่การปฏิบัติงานของคณะกรรมการ โรงเรียนยังเน้นด้านการสนับสนุน การดำเนินงานของโรงเรียนมากกว่ากำหนดนโยบายและการร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอน ประกอบกับมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เน้นหลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน กระจายอำนาจในการจัดการศึกษารวมทั้งการพัฒนาองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้และสามารถจัดการศึกษาในชุมชนได้ ทำให้กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2543 เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2543 ที่เน้นการมีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชนหลายฝ่ายให้เข้ามา มีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษาของชุมชน และเป็นระเบียบคณะกรรมการสถานศึกษา ฉบับแรกที่กำหนดให้ผู้หญิงสามารถเข้ามามีบทบาทในการเป็นกรรมการสถานศึกษา ทำให้ผู้หญิงมีโอกาสมากขึ้นในการทำงานเพื่อชุมชนและโรงเรียน รวมทั้งทำให้คณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทมากขึ้นในการจัดการศึกษาของท้องถิ่นและจะมีบทบาทมากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะเมื่อมีการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 อย่างเต็มรูปแบบในปี พ.ศ. 2545

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาตินับเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่เห็นความสำคัญของคณะกรรมการ โรงเรียนและเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษามากที่สุดนับแต่ครั้งที่เป็นการศึกษาประชาบาล หรือการศึกษาของประชาชนก็มีคณะกรรมการตำบลเป็นผู้จัดการศึกษาในโรงเรียน ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียน พ.ศ. 2525 ก็มีคณะกรรมการ โรงเรียน พ.ศ.2539 ก็มีคณะกรรมการ โรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษา และปัจจุบันเมื่อมีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา 2543 ซึ่งมีคณะกรรมการ

สถานศึกษาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมากขึ้น การจัดการศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงนับวันแต่จะมากและเพิ่มพูนขึ้นตามลำดับ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 8-11)

เมื่อปี พ.ศ. 2546 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศกฎกระทรวงกำหนดจำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 เป็นกฎกระทรวงที่ใช้ในปัจจุบัน

3.2 บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : 13-16)

บทบาทหน้าที่ ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	บทบาทหน้าที่ ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
<p>1. ด้านวิชาการ</p> <p>1.1 พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางของการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น</p> <p>1.2 จัดการเรียนการสอน สภาพแวดล้อม บรรยากาศการเรียนการสอนที่เหมาะสม และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง</p> <p>1.3 จัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และรายงานผลการประเมินให้คณะกรรมการสถานศึกษารับทราบ</p>	<p>1. ด้านวิชาการ</p> <p>1.1 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น</p> <p>1.2 ให้ข้อเสนอแนะ และส่งเสริมสนับสนุนในการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม กระบวนการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง</p> <p>1.3 รับทราบ และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดระบบและการดำเนินการตามระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา</p>
<p>2. ด้านงบประมาณ</p> <p>2.1 จัดตั้งและรับผิดชอบการใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษา ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด</p> <p>2.2 ออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และแนวปฏิบัติ ฯลฯ เกี่ยวกับการบริหารการเงินและการ</p>	<p>2. ด้านงบประมาณ</p> <p>2.1 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดตั้งและการใช้จ่ายงบประมาณของสถานศึกษา</p> <p>2.2 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะในการออก ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศและแนวปฏิบัติ เกี่ยวกับการบริหารการเงินและการจัดหารายได้</p>

บทบาทหน้าที่ ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	บทบาทหน้าที่ ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
จัดทำรายได้จากทรัพย์สินของสถานศึกษา ทั้งนี้ ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด	จากทรัพย์สินของสถานศึกษาหรือปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับเรื่องนี้ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด
<p>3. ด้านการบริหารงานบุคคล</p> <p>ดำเนินการตามที่กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากำหนด</p>	<p>3. ด้านการบริหารงานบุคคล</p> <p>ปฏิบัติตามที่กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน</p>
<p>4. ด้านการบริหารทั่วไป</p> <p>4.1 จัดทำนโยบาย แผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารวมทั้งความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น</p> <p>4.2 ดำเนินการและกำกับ ติดตามและประเมินผลงานตามแผนงาน โครงการของสถานศึกษา</p>	<p>4. ด้านการบริหารทั่วไป</p> <p>4.1 ให้ความเห็น เสนอแนะและให้คำปรึกษาในการจัดทำนโยบาย แผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น</p> <p>4.2 รับทราบ ให้ความเห็น และขอเสนอแนะในการปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพการศึกษาและกิจการของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง ตลอดจนนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น และรายงานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเมื่อสถานศึกษาไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง ตลอดจนนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงาน</p>

บทบาทหน้าที่ ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	บทบาทหน้าที่ ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
	เขตพื้นที่การศึกษา และความต้องการของชุมชน และ ท้องถิ่น
4.3 ระดมทรัพยากร เพื่อการศึกษา รวมทั้ง ปกครองดูแลบำรุงรักษา ใช้ และจัดหา ผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษาตามที่ กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด	4.3 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะ ประสาน ส่งเสริม สนับสนุนเกี่ยวกับการระดมทรัพยากร เพื่อการศึกษา รวมทั้งปกครองดูแลบำรุงรักษา ใช้ และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของ สถานศึกษาตามที่กฎหมายระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด
4.4 ออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ แนว ปฏิบัติ ฯลฯ ในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ตาม กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด	4.4 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะ และให้ คำปรึกษาในการออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ แนวปฏิบัติ ฯลฯ ในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด
4.5 ส่งเสริมความเข้มแข็งในชุมชนและสร้าง ความสัมพันธ์กับสถาบันอื่น ๆ ในชุมชนและ ท้องถิ่น	4.5 ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะและให้ คำปรึกษาในการส่งเสริมความเข้มแข็งในชุมชน และสร้างความสัมพันธ์กับสถาบันอื่น ๆ ใน ชุมชนและท้องถิ่น
4.6 ปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับกิจการของ สถานศึกษาหรือตามที่ได้รับมอบหมายและตามที่ กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด	4.6 ปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับกิจการของ สถานศึกษา ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีบทบาทหน้าที่ให้ ความเห็น ข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น การออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารการเงินและการจัดหารายได้จากทรัพย์สินของสถานศึกษา หรือปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับเรื่องนี้ตามที่กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ฯลฯ กำหนด และให้คำปรึกษา ในการจัดทำนโยบาย แผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนของ

กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

4. กฎกระทรวงกำหนดจำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือก ประธานกรรมการและกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 และมาตรา 40 วรรคสามแห่งพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กับมาตรา 8 และมาตรา 38 วรรคสองและวรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ในกฎกระทรวงนี้

“ผู้ปกครอง” หมายความว่า บิดามารดา หรือบิดาหรือมารดาซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจปกครอง หรือผู้ปกครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของนักเรียน และให้หมายความรวมถึงบุคคลที่ นักเรียนอยู่ด้วยเป็นประจำ หรือที่นักเรียนอยู่รับใช้การงาน

“ครู” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและ การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ ในสถานศึกษาของรัฐ

“สถานศึกษา” หมายความว่า โรงเรียน วิทยาลัย หรือหน่วยงานการศึกษาที่เรียกชื่อ อย่างอื่นของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับ งบประมาณจากรัฐแต่ละแห่ง ยกเว้นสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยและศูนย์การเรียน

“สถานศึกษาขนาดเล็ก” หมายความว่า สถานศึกษาที่มีนักเรียนไม่เกินสามร้อยคน

“สถานศึกษาขนาดใหญ่” หมายความว่า สถานศึกษาที่มีนักเรียนเกินกว่าสามร้อยคน ขึ้นไป

“องค์กรชุมชน” หมายความว่า ชุมชนหรือองค์กรที่มีประชาชนรวมตัวกันไม่น้อยกว่า สิบห้าคน เพื่อดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและชุมชน โดยส่วนรวมอย่างต่อเนื่องเป็น ระยะเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปีมีผลงานที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารับรอง และมีที่ตั้งแน่นอนอยู่ในท้องที่ตำบลหรือแขวงที่เป็นภูมิลำเนาของนักเรียนในสถานศึกษา หรือท้องที่ ตำบลหรือแขวงที่สถานศึกษาตั้งอยู่

“องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” หมายความว่า องค์กรบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์กรบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่ได้รับ การจัดตั้งตามกฎหมาย ซึ่งสถานศึกษาดังอยู่

“ศิษย์เก่า” หมายความว่า ผู้ที่สถานศึกษารับรองว่าสำเร็จการศึกษาจากหรือเคยศึกษาใน สถานศึกษานั้น

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแต่ละแห่ง

“กรรมการ” หมายความว่า กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแต่ละแห่ง

“ผู้อำนวยการ” หมายความว่า ผู้อำนวยการสถานศึกษาแต่ละแห่ง

“ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา” หมายความว่า ผู้อำนวยการสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาที่สถานศึกษาดังอยู่

ข้อ 2 ในสถานศึกษาขนาดเล็กให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวนเก้าคน และสถานศึกษาขนาดใหญ่ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวนสิบห้าคน ประกอบด้วย

- (1) ประธานกรรมการ
- (2) กรรมการที่เป็นผู้แทนผู้ปกครอง จำนวนหนึ่งคน
- (3) กรรมการที่เป็นผู้แทนครู จำนวนหนึ่งคน
- (4) กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรชุมชน จำนวนหนึ่งคน
- (5) กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวนหนึ่งคน
- (6) กรรมการที่เป็นผู้แทนศิษย์เก่า จำนวนหนึ่งคน

(7) กรรมการที่เป็นผู้แทนพระภิกษุสงฆ์ และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาในพื้นที่จำนวน หนึ่งรูปหรือหนึ่งคนสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและจำนวนสองรูปหรือสองคนสำหรับสถานศึกษา ขนาดใหญ่

(8) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนหนึ่งคนสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและจำนวนหก คนสำหรับสถานศึกษาขนาดใหญ่

(9) ผู้อำนวยการ เป็นกรรมการและเลขานุการ

ข้อ 3 ประธานกรรมการและกรรมการตามข้อ 2 (2) (3) (4) (5) (6) (7) และ (8) ต้องมี คุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

- (1) มีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบปีบริบูรณ์
- (2) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย
- (3) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (4) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับ ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(5) ไม่เป็นผู้สัญญากับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษานั้น

ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการหรือกรรมการผู้ใดมีลักษณะต้องห้ามตาม (5) ต้องออกจากการเป็นบุคคลซึ่งมีลักษณะต้องห้ามหรือแสดงหลักฐานให้เป็นที่เชื่อได้ว่าคนได้เลิกประกอบกิจการหรือการใด ๆ อันมีลักษณะต้องห้ามดังกล่าวแล้วต่อผู้อำนวยการภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้ง หากมิได้ดำเนินการดังกล่าวให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยได้รับแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการหรือกรรมการ

ข้อ 4 นอกจากคุณสมบัติตามข้อ 3 แล้ว

(1) กรรมการตามข้อ 2 (2) ต้องเป็นผู้ปกครองตามทะเบียนนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษานั้น และไม่เป็นครู เจ้าหน้าที่หรือลูกจ้างของสถานศึกษา ที่ปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีสัญญาจ้างกับสถานศึกษานั้น

(2) กรรมการตามข้อ 2 (3) ต้องเป็นครู

(3) กรรมการตามข้อ 2 (4) ต้องไม่เป็นครู เจ้าหน้าที่หรือลูกจ้างของสถานศึกษาที่ปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีสัญญาจ้างกับสถานศึกษานั้น

(4) กรรมการตามข้อ 2 (6) ต้องเป็นผู้ที่เคยศึกษาหรือสำเร็จการศึกษาจากสถานศึกษานั้น และไม่เป็นครู เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างที่ปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีสัญญาจ้างกับสถานศึกษานั้น

(5) กรรมการตามข้อ 2 (8) ต้องไม่เป็นกรรมการสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเกินกว่าสามแห่งขึ้นไปในเวลาเดียวกัน และไม่เป็นครู เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างของสถานศึกษาที่ปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีสัญญาจ้างกับสถานศึกษานั้น

ข้อ 5 ให้ผู้อำนวยการดำเนินการสรรหาและเลือกประธานกรรมการและกรรมการตามหลักเกณฑ์และวิธีการ ดังต่อไปนี้

(1) ในการสรรหาและเลือกกรรมการตามข้อ 2 (2) (3) และ (6) ให้บุคคลแต่ละประเภทเสนอชื่อผู้ที่เห็นสมควรเป็นกรรมการซึ่งมีคุณสมบัติตามข้อ 3 และข้อ 4 จากนั้นให้ผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อเลือกกันเองให้เหลือประเภทละหนึ่งคน ทั้งนี้โดยให้แต่ละประเภทแยกกันดำเนินการ

(2) ในการสรรหาและเลือกกรรมการตามข้อ 2 (4) ให้องค์กรชุมชนเสนอชื่อ ผู้ที่เห็นสมควรเป็นกรรมการ ซึ่งมีคุณสมบัติตามข้อ 3 และข้อ 4 จากนั้นให้ผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อเลือกกันเองให้เหลือจำนวนหนึ่งคน

(3) ในกรณีไม่มีองค์กรชุมชนในท้องที่ตำบลหรือแขวงที่เป็นภูมิลำเนาของนักเรียนในสถานศึกษาหรือตำบลหรือแขวงที่สถานศึกษาดังอยู่หรือมีแต่ไม่เสนอชื่อผู้แทนเข้ารับเลือกเป็นกรรมการ ให้ผู้อำนวยการสรรหาผู้แทนองค์กรชุมชนในท้องที่ตำบลหรือแขวงใกล้เคียง หรือใน

ห้องที่ตำบลหรือแขวงของเขตพื้นที่การศึกษาใกล้เคียงเป็นกรรมการผู้แทนองค์กรชุมชนในสถานศึกษานั้น

(4) การสรรหาและเลือกกรรมการตามข้อ 2 (5) ให้ดำเนินการโดยสภาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น

(5) การสรรหาและเลือกกรรมการตามข้อ 2 (8) ให้ดำเนินการโดยการพิจารณาร่วมกันของผู้ที่ได้รับการสรรหา และได้รับเลือกให้เป็นกรรมการตามข้อ 2 (2) (3) (4) (5) (6) (7) และกรรมการตามข้อ 2 (9) ให้ได้จำนวนสองคน สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก และจำนวนเจ็ดคน สำหรับสถานศึกษาขนาดใหญ่

(6) การสรรหาและการเลือกประธานกรรมการ ให้ผู้ได้รับเลือกให้เป็นกรรมการตามข้อ 2 (2) (3) (4) (5) (6) (7) (8) และกรรมการตามข้อ 2 (9) ร่วมกันเลือกประธานกรรมการ จากผู้ที่ได้รับเลือกเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

(7) ให้ผู้อำนวยการเสนอรายชื่อผู้ที่ได้รับการสรรหาและได้รับเลือกตาม (1) ถึง (5) ต่อผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อพิจารณาแต่งตั้งเป็นประธานกรรมการและกรรมการข้อ 6 หลักเกณฑ์และวิธีการสรรหา และการเลือกกรรมการนอกจากที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงนี้ให้เป็นไปตามประกาศของสถานศึกษา

ข้อ 7 ประธานกรรมการและกรรมการตามข้อ 2 (2) (3) (4) (5) (6) (7) และ (8) มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสี่ปี และอาจได้รับแต่งตั้งใหม่อีกได้ แต่จะดำรงตำแหน่งเกินสองวาระติดต่อกันมิได้

นอกจากการพ้นตำแหน่งตามวาระ ประธานกรรมการและกรรมการตามข้อ 2 (2) (3) (4) (5) (6) (7) และ (8) พ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(1) ตาย

(2) ลาออก

(3) คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาให้ออกเพราะบกพร่องต่อหน้าที่ ทำให้เสื่อมเสียต่อสถานศึกษาหรือหย่อนความสามารถ

(4) ขาดคุณสมบัติตามข้อ 3 หรือข้อ 4

(5) พ้นจากการเป็นพระภิกษุ เฉพาะกรรมการซึ่งเป็นผู้แทนที่เป็นพระภิกษุสงฆ์

ข้อ 8 ในกรณีที่ประธานกรรมการหรือกรรมการตามข้อ 2 (2) (3) (4) (5) (6) (7) หรือ (8) พ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระ ให้ดำเนินการสรรหา เลือก และแต่งตั้งประธานกรรมการหรือกรรมการแทนภายในเก้าสิบวัน เว้นแต่วาระของกรรมการเหลืออยู่ไม่ถึงหนึ่งร้อยแปดสิบวันจะไม่ดำเนินการก็ได้

ให้ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งแทนอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่ง
คนแทน

ในกรณีที่ประธานกรรมการและกรรมการตามวรรคหนึ่งจะพ้นจากตำแหน่งตามวาระให้
ดำเนินการสรรหา กรรมการใหม่ภายในเก้าสิบวันก่อนครบวาระ และให้ผู้ซึ่งพ้นจากตำแหน่งตาม
วาระปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าประธานกรรมการและกรรมการซึ่งแต่งตั้งใหม่เข้ารับหน้าที่

ข้อ 9 สถานศึกษาที่มีสภาพและลักษณะการปฏิบัติงานแตกต่างจากสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
โดยทั่วไป ซึ่งไม่สามารถแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาได้ครบองค์ประกอบตามกฎหมายนี้
การกำหนดองค์ประกอบอำนาจหน้าที่ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา และจำนวนกรรมการในแต่ละ
ลักษณะและประเภทของสถานศึกษา ให้เป็นไปตามระเบียบของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ให้ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ
เขตพื้นที่การศึกษาเป็นผู้มีอำนาจในการประกาศให้สถานศึกษาใดเป็นสถานศึกษาที่มีสภาพและ
ลักษณะการปฏิบัติงานแตกต่างจากสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยทั่วไป

ข้อ 10 ในวาระเริ่มแรกให้ผู้อำนวยการดำเนินการสรรหาและเลือกประธานกรรมการ
และกรรมการให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ

ข้อ 11 ในวาระเริ่มแรกกรรมการตามข้อ 2 (3) ยังไม่ต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ
จนกว่าคุรุสภาจะกำหนดให้มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพตามกฎหมายว่าด้วยสภาครูและบุคลากร
ทางการศึกษา

ข้อ 12 ให้เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีอำนาจตีความและวินิจฉัยปัญหา
อันเกี่ยวกับการปฏิบัติกรหรือการดำเนินการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและกรรมการของ
คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงนี้
ให้ไว้ ณ วันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2546

สรุปได้ว่า ในสถานศึกษาขนาดเล็กให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวนเก้าคน
และสถานศึกษาขนาดใหญ่ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวนสิบห้าคน ประกอบด้วย
ประธานกรรมการ กรรมการที่เป็นผู้แทนผู้ปกครอง จำนวนหนึ่งคน กรรมการที่เป็นผู้แทนครู
จำนวนหนึ่งคน กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรชุมชน จำนวนหนึ่งคน กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวนหนึ่งคน กรรมการที่เป็นผู้แทนศิษย์เก่า จำนวนหนึ่งคน กรรมการที่เป็น
ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์ และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาในพื้นที่จำนวนหนึ่งรูปหรือหนึ่งคนสำหรับ
สถานศึกษาขนาดเล็กและจำนวนสองรูปหรือสองคนสำหรับสถานศึกษาขนาดใหญ่ กรรมการ
ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนหนึ่งคนสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็กและจำนวนหกคนสำหรับสถานศึกษา
ขนาดใหญ่ และผู้อำนวยการ เป็นกรรมการและเลขานุการพร้อมทั้งสถานศึกษาที่มีสภาพและลักษณะ
การปฏิบัติงานแตกต่างจากสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยทั่วไป ซึ่งไม่สามารถแต่งตั้งคณะกรรมการ

สถานศึกษาได้ครอบงำประกอบตามกฎกระทรวงนี้ การกำหนดองค์ประกอบอำนาจหน้าที่ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา และจำนวนกรรมการในแต่ละลักษณะและประเภทของสถานศึกษา ให้เป็นไปตามระเบียบของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

5.1 ความหมายและความสำคัญของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

5.1.1. ความหมายของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา หมายถึง แผนที่จัดทำอย่างเป็นระบบ บนพื้นฐานของข้อมูลของสถานศึกษา ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ และ แนวปฏิบัติที่ชัดเจน ครอบคลุมการพัฒนาทุกกิจกรรมที่เป็นส่วนประกอบหลักของการจัดการศึกษา ของสถานศึกษา และเป็นที่ยอมรับร่วมกันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และสามารถนำไปปฏิบัติให้บรรลุผล ตามเป้าหมายของกิจกรรม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 ก : 5)

5.1.2. ความสำคัญของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

กฎกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา ภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดให้สถานศึกษาจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ การศึกษาของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของชุมชน โดยคำนึงถึงหลักและครอบคลุมในเรื่อง ต่อไปนี้

5.1.2.1 เป็นแผนที่ใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพ ปัญหา และความจำเป็นอย่างเป็น ระบบและมีแผนปฏิบัติการประจำปีรองรับ

5.1.2.2 กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายและสภาพความสำเร็จของการพัฒนาไว้ อย่างต่อเนื่อง ชัดเจนและเป็นรูปธรรม

5.1.2.3 กำหนดวิธีการดำเนินงานที่มีหลักวิชาการ หรือผลการวิจัย หรือข้อมูลเชิง ประจักษ์ที่อ้างอิงได้ ให้ครอบคลุมการพัฒนาด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการพัฒนาบุคลากร และการบริหารจัดการเพื่อนำไปสู่ เป้าหมายที่กำหนด

5.1.2.4 กำหนดบทบาทหน้าที่ให้บุคลากรของสถานศึกษาทุกคน รวมทั้งผู้เรียน รับผิดชอบและดำเนินงานตามที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.1.2.5 กำหนดแหล่งวิทยาการภายนอกที่ให้การสนับสนุนทางวิชาการ

5.1.2.6 กำหนดบทบาทให้บิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคลากรในชุมชนเข้ามามีส่วน ร่วมในการดำเนินงาน

5.1.2.7 กำหนดการใช้งบประมาณและทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษามีความสำคัญอย่างมากในการกำหนดทิศทาง เป้าหมาย วิธีการทำงาน และผลสำเร็จร่วมกันของผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

5.2 ข้อกำหนดของการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เป็นกรอบงานเพื่อการปรับปรุงแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ การวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา จึงเป็นกระบวนการที่สถานศึกษา ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันจัดทำเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในคุณภาพผู้เรียนที่สูงขึ้นด้วยกระบวนการพัฒนาที่สนองตอบปัญหา และความต้องการของสถานศึกษาและชุมชนการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาจึงมีข้อกำหนด ดังนี้

5.2.1 มีการวางแผนต่อเนื่อง แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต้องมีความต่อเนื่องทุกปี เพื่อสามารถเปรียบเทียบความสำเร็จของผู้เรียนแต่ละปี และเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

5.2.2 มีการกำหนดระดับความก้าวหน้าเพียงพออย่างชัดเจน แผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาต้องเป็นแหล่งเพื่อการตรวจสอบและเปรียบเทียบความก้าวหน้าของผลการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละปีกำหนดตัวบ่งชี้ความสำเร็จของผู้เรียนให้ชัดเจน

5.2.3 มุ่งเน้นความสำเร็จในการพัฒนาผู้เรียน แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต้องจัดทำโดยยึดแนวทาง 3 ประการนี้ คือ

5.2.3.1 ผู้เรียนทุกคนได้พัฒนาการเรียนรู้

5.2.3.2 วิธีการที่จะทราบว่าผู้เรียนทุกคนได้พัฒนาการเรียนรู้

5.2.3.3 การปรับปรุง เปลี่ยนแปลงเพื่อให้ผู้เรียนทุกคน ประสบความสำเร็จตามมาตรฐานหลักสูตร

5.2.4 แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา จัดทำโดยสอดคล้องกับบริบทต่างๆ ได้แก่ นโยบายและเป้าหมายการศึกษาที่กำหนดโดยรัฐ ความคาดหวังของชุมชน

5.2.5 แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ต้องเกิดจากการร่วมกันคิดอย่างเป็นระบบด้วยการรอบคอบ รอบรู้ และรอบด้านเกี่ยวกับสิ่งที่ประสงค์ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยตระหนักว่าคุณค่าของการวางแผนอยู่ที่กระบวนการวางแผนที่เอื้อให้เกิดสิ่งต่อไปนี้

5.2.5.1 เกิดการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายของสถานศึกษาตลอดจนผู้มีส่วนร่วมกับผลผลิตของสถานศึกษา โดยตระหนักว่าทุกฝ่ายทั้งบุคลากรภายในและภายนอกสถานศึกษา

มีการรับผิดชอบต่อผลสำเร็จของผู้เรียน ผู้ฝึกเป็นเจ้าของแผนและรับผิดชอบต่อการนำแผนสู่การปฏิบัติ

5.2.5.2 เกิดการเก็บรวบรวมข้อมูลคุณภาพผู้เรียนจากแหล่งต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ทั้งข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ โดยนำข้อมูลมาอภิปราย วิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้ได้ประเด็นต่างๆ ชัดเจนสามารถบรรลุข้อยุติเพื่อการตัดสินใจร่วมกัน

5.2.5.3 เกิดการใช้ข้อมูลตามข้อเท็จจริงจากห้องเรียนมาพัฒนาคุณภาพอันนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนที่สูงขึ้น

5.2.5.4 เกิดผลทางปฏิบัติได้ทันที เพราะสถานศึกษาผู้จุดอ่อนสิ่งที่เป็นปัญหาที่จะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไข ลำดับจุดเน้นการพัฒนา ยุทธศาสตร์ วิธีการ และแนวปฏิบัติที่เป็นไปได้ และสอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษา

5.3 บทบาทของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

5.3.1 เป็นทิศทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยได้ออกแบบกิจกรรมการพัฒนาในด้านต่างๆ ที่สถานศึกษาจะต้องจัดการให้มีมาตรฐานสูงขึ้นไว้ล่วงหน้าบนพื้นฐานความเป็นไปได้ในการดำเนินงานของสถานศึกษา แผนนี้เป็นเสมือน“แผนที่” หรือ “พิมพ์เขียว” การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่พึงประสงค์

5.3.2 เป็นเครื่องมือสร้างความเชื่อมั่นแก่ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องว่าสถานศึกษาจะสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานหลักสูตรได้ โดยดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่จัดทำขึ้น

5.3.3 เป็นเอกสารหลักสำหรับการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในและภายนอก โดยการดำเนินงานของสถานศึกษาจะเป็นไปตามกรอบงานที่แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษากำหนด

5.4 เกณฑ์เกี่ยวกับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่ดี จะสร้างความมั่นใจได้ว่าสถานศึกษาได้พัฒนาศักยภาพการจัดการศึกษาให้สามารถดำเนินการได้บรรลุตามเป้าหมาย แผนที่ดีควรมีลักษณะสำคัญ 9 ประการ คือไปนี้

5.4.1 องค์ประกอบต่างๆ ในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ต้องมีความชัดเจนสอดคล้องรับกันอย่างสมดุล และเป็นระบบ

5.4.1.1 วิสัยทัศน์และภารกิจต้องมีความชัดเจน เป็นที่เข้าใจและยอมรับร่วมกันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

5.4.1.2 การวางแผนและการออกแบบกิจกรรมต่าง ๆ ในสถานศึกษา เช่น การเรียน การสอน การวัดและประเมินผล ตลอดจนการบริหารจัดการต้องประสานสัมพันธ์และมีความสอดคล้องกัน และต่างมุ่งไปสู่เป้าหมายร่วมกันอย่างเป็นระบบ

5.4.2 ระบบการสนับสนุนภายใน ผู้บริหาร ณาจารย์ บุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษา และบุคคลที่เกี่ยวข้องต้องเห็นชอบกับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และให้ความสนับสนุนและร่วมมืออย่างจริงจัง ในการนำแผนสู่การปฏิบัติ

5.4.3 เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และตัวบ่งชี้ในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ต้องเป็นสิ่งที่สังเกตได้และวัดได้ในเชิงปริมาณ

5.4.4 ยุทธศาสตร์ และเทคนิควิธีต่างๆ ที่ใช้ในกระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ตลอดจนการบริหารจัดการ ต้องตั้งอยู่บนรากฐานทางทฤษฎีหรือหลักวิชาที่ถูกต้อง และต้องมีผลการวิจัยเชิงประจักษ์สนับสนุนประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

5.4.5 แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต้องกำหนดรูปแบบ และวิธีการพัฒนาบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถปฏิบัติภารกิจตามแผนอย่างได้ผลดี

5.4.6 แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ต้องระบุแหล่งวิชาการภายนอก ที่จะให้ความร่วมมือช่วยเหลือ และสนับสนุนทางวิชาการ

5.4.7 ผู้ปกครองและชุมชนต้องมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมและรับบทบาทสำคัญในกิจกรรมต่างๆ ตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

5.4.8 ต้องมีการประสานสัมพันธ์และระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ เช่น หน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน สถาบันและมูลนิธิต่างๆ เพื่อนำมาสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

5.4.9 ต้องมีเครื่องมือและระบบการวัดและประเมินการเรียนรู้ และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนที่สอดคล้องกับมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5.5 การทบทวนกระบวนการวางแผนและแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

การทบทวนเกี่ยวกับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาจะดำเนินการใน 2 ลักษณะ คือ การทบทวนกระบวนการวางแผนและแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และการทบทวนประสิทธิภาพของแผนภายหลังที่มีการนำแผนไปปฏิบัติแล้ว

การทบทวนที่กล่าวถึงต่อไปนี้จะครอบคลุมเฉพาะการทบทวนกระบวนการวางแผน และแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาซึ่งเป็นผลผลิตจากกระบวนการวางแผน สำหรับการทบทวนประสิทธิภาพของแผน เป็นการดำเนินงานเมื่อได้มีการนำแผนไปใช้แล้ว เพื่อดูว่าแผนนั้นมีประสิทธิภาพหรือไม่ การดำเนินงานตามแผนสามารถบรรลุผลตามเป้าหมาย ได้หรือไม่ จะ

กล่าวไว้ในเรื่องการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในสถานศึกษา (กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 ก : 19 – 24)

การทบทวนกระบวนการวางแผนและแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สามารถดำเนินการโดยคณะกรรมการจัดทำแผนหรือคณะตรวจสอบ ทบทวนที่สถานศึกษาแต่งตั้งขึ้น โดยกำหนดขอบข่ายการทบทวนไว้ 6 ด้านหลัก ได้แก่

1. การร่วมมือของทุกฝ่าย กระบวนการจัดทำแผนและแผนสะท้อนให้เห็นความเป็น “แผนของเรา” เกิดความร่วมมือทั่วทั้งสถานศึกษา ข้อมูลสภาพค่านิยมและความต้องการของกลุ่มผู้สนใจต่าง ๆ กระบวนการและแผนเน้นการมอบหมายอำนาจของสถานศึกษา เพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพ โดยมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

1.1 การจัดทำแผนสะท้อนชัดเจนว่าได้ดำเนินการด้วยความรอบคอบ ถูกต้องตามหลักวิชาการและมีความร่วมมือกัน

1.2 บุคลากรทุกฝ่ายทั้งในและนอกสถานศึกษา ได้แก่ ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนนักเรียน ชุมชน คณะกรรมการบริหารสถานศึกษา เป็นต้น เป็นส่วนหนึ่งในการจัดทำภารกิจของสถานศึกษา (Mission Statement) จุดเด่นจุดด้อยของสถานศึกษาเป้าหมายและยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติการ

1.3 กระบวนการจัดทำแผนไม่ถูกครอบงำ โดยกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่เป็นการร่วมกันทำงานในบรรยากาศประชาธิปไตย ผลัดกันเป็นผู้รับระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายปฏิบัติงาน

1.4 หัวหน้าสถานศึกษาทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำแนะนำ ปรีกษาในการจัดทำแผน

1.5 บุคลากรของสถานศึกษา ตลอดจนผู้แทนนักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน ร่วมทบทวนหรือปรับแต่งร่างแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

1.6 การจัดทำและการเขียนแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาถือเป็นภาระงานปกติของสถานศึกษาที่บุคลากรทุกฝ่ายทุกกิจกรรมของสถานศึกษา จัดทำข้อมูลตามปกติตลอดจนการแสดงความคิดเห็นและการทบทวนแผน

1.7 แผนบ่งบอกให้ทุกคนรู้และเข้าใจการประเมินโครงการ โดยรู้ว่าคืออะไรและจะดำเนินการให้สำเร็จได้อย่างไร

1.8 สังขะปรายละเอียดของแผนปฏิบัติการ ต้องระบุการมอบหมายงานแก่ผู้รับผิดชอบและผลที่คาดหวังที่สมเหตุสมผลรวมทั้งการมีส่วนร่วมของทุกคน

2. ความสมบูรณ์ของแผนกระบวนการวางแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาศึกษา จะต้องครอบคลุมบริบททางการศึกษาทั้งหมด แผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาจะต้องฉายภาพส่วนที่เป็นวิกฤตของกระบวนการจัดการศึกษา โดยมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

2.1 กระบวนการวางแผนเชื่อมโยงกิจกรรมทั่วทั้งสถานศึกษา ฉายภาพการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษารอบด้านเป็นภาพรวม มิใช่แผนแยกย่อยที่ไม่สอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษา

2.2 ปรับแต่งกระบวนการดำเนินงานจัดทำแผน เพื่อสถานศึกษาสามารถดำเนินการวางแผนได้อย่างมีประสิทธิภาพและรอบคอบ สามารถกำหนดเป้าหมายการพัฒนาได้ตรงกับความต้องการและความจำเป็น เกิดความคุ้มค่าไม่สูญเปล่ากับปัญหาที่ไม่สำคัญ

2.3 มีการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของหลักสูตรจากมุมมองของผู้เรียน

2.4 มีแผนการเรียนรู้ที่สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียนกลุ่มต่าง ๆ ตามแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

2.5 จุดเด่นและจุดด้อยของสถานศึกษาเขียนตามข้อเท็จจริง ฉายภาพทั้งส่วนที่เป็นปัญหาและส่วนที่ไม่เป็นปัญหาของสถานศึกษาแต่ไม่เขียนเกินจริง หรือหลีกเลี่ยงไม่กล่าวถึง

2.6 จุดเด่นและจุดด้อยสะท้อนให้เห็นว่ามีการประเมินสภาพทางการศึกษาของสถานศึกษาอย่างสมบูรณ์และถูกต้อง

2.7 เป้าหมายสนองตอบประเด็นสำคัญการพัฒนา และสอดคล้องกับภารกิจของสถานศึกษา ไม่เขียนเป้าหมายที่เกินจริงหรือนำจุดด้อยมาเขียนใหม่ในทางบวก

2.8 เขียนเป้าหมายและยุทธศาสตร์ที่มุ่งสู่การพัฒนาผู้เรียน เน้นประโยชน์ที่ผู้เรียนจะได้รับเป็นหลัก ไม่ใช่ตามความสนใจของสถานศึกษาแต่ผู้เรียนได้รับประโยชน์น้อย

2.9 ยุทธศาสตร์บอกถึงการปฏิบัติที่จะก่อให้เกิดผลทางบวกในการเรียนรู้ของผู้เรียน ไม่ใช่เป็นยุทธศาสตร์ที่มุ่งเน้นเพียงการแก้ไขจุดด้อยมากกว่าการเสนอแนะการปฏิบัติที่สร้างสรรค์

3. ความเที่ยงตรงและความถูกต้อง กระบวนการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา จะต้องดำเนินการ บนฐานข้อมูลของสถานศึกษา กับรายละเอียดของสถานศึกษาปฏิบัติทางการศึกษา ทั้งจุดเด่นและจุดด้อยจะต้องได้มาจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นปัจจุบันอย่างรอบคอบ มีจำนวนข้อมูลเพียงพอจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย โดยมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

3.1 สถานศึกษาตรวจสอบ ประเมิน และกำหนดเป้าหมายบนพื้นฐานข้อมูลเชิงคุณภาพและปริมาณ มีการพิจารณากันมากเกี่ยวกับงานวิจัยทางการศึกษาและผลการพัฒนาระดับท้องถิ่น

3.2 มีการใช้แหล่งข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน มิใช่ประเมิน วิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อยของสถานศึกษา พื้นฐานข้อมูลเดิม

3.3 การประเมินตนเองต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เงื่อนไขปัจจุบัน

3.4 สิ่งที่ค้นพบจากการประเมิน จะต้องผ่านการวิเคราะห์และอภิปรายอย่างรอบคอบบนพื้นฐานข้อมูลปัจจุบัน มิใช่จากความรู้สึกลึก

3.5 จุดเด่นและจุดด้อยต่าง ๆ คือการบอกข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางการศึกษาของสถานศึกษา โดยให้มีตัวอย่างประกอบจะเข้าใจชัดเจนขึ้น

3.6 การเขียนแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา ได้จัดส่วนประกอบของแผนอย่างเป็นระบบ ใช้ถ้อยคำภาษาที่สามารถสื่อสารให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย และมีรายละเอียด ข้อมูลที่มั่นใจได้ว่าผู้อ่านเข้าใจ

4. ความสอดคล้องตลอดแนว กระบวนการวางแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่สนับสนุนการอภิปรายภายในกลุ่มศึกษาเล็ก ๆ ที่เจาะลึกข้อมูลด้านต่าง ๆ สนับสนุนการมีส่วนร่วมและการสร้างฉันทามติร่วมกันในกลุ่มที่ใหญ่ขึ้น แผนจึงต้องมีการจัดข้อมูลอย่างเป็นระบบ สะท้อนกิจกรรมที่เป็นส่วนประกอบหลักของการจัดการศึกษา คือ หลักสูตรการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล การบริหารจัดการ การพัฒนาวิชาชีพและการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

4.1 ประเด็นที่ปรากฏซ้ำ ๆ ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นส่วนประกอบหลักของการจัดการศึกษา จะต้องมีคำอธิบายที่สอดคล้องและต้องกล่าวถึงการประสานงานระหว่างกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าว

4.2 ภาษาที่เขียนในแผน ตลอดทั้งแผนต้องสอดคล้องกัน สะท้อนความเป็นตัวตนของสถานศึกษา และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา

4.3 ภาษาที่ใช้ชัดเจน ชี้เฉพาะให้ทราบถึงความหมายที่ต้องการ ตลอดทั้งแผนการใช้ภาษาที่กว้างเกินไป จะทำให้ความหมายที่ต้องการเสียไปได้

4.4 มีข้อมูลสนับสนุน จุดเด่น และจุดด้อยอย่างชัดเจนตลอดแนว

4.5 หากข้อมูลที่ค้นพบไม่สอดคล้องกับข้อมูลที่มีอยู่ จะต้องมีคำอธิบาย

5. ความเชื่อมโยง กระบวนการวางแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา จะทำให้เห็นภาพความเชื่อมโยงระหว่างการปฏิบัติปัจจุบันกับสิ่งที่ต้องการปรับปรุงพัฒนาในอนาคต ฉะนั้น องค์ประกอบของแผนพัฒนา จะต้องนำเสนอเป็นลำดับอย่างเป็นเหตุเป็นผล และสะท้อนภารกิจของสถานศึกษาอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ทั้งข้อมูลผลการประเมินจุดเด่น จุดด้อย เป้าหมายและยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติการซึ่งมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอยู่ แผนจะต้องสะท้อนให้เห็นภาพเชื่อมโยงสัมพันธ์เหล่านั้นชัดเจน โดยมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

5.1 การวางแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา ไม่ควรเป็นลักษณะเขียนแผนเป็นส่วน ๆ เพื่อเติมเต็มการพัฒนาให้เป็นไปตามมาตรฐาน แต่ต้องเป็นการวางแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาที่เริ่มจากการอภิปรายเป้าหมายการจัดการศึกษา ภารกิจของสถานศึกษาและดำเนินการวิเคราะห์ด้านต่าง ๆ อย่างสมเหตุสมผล เป็นลำดับจนถึงการเขียนแผนปฏิบัติการที่เป็นแนวทางให้เกิดการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาอย่างแข็งแกร่งและต่อเนื่อง

5.2 ความชัดเจนว่าได้นำผลจากการศึกษา วิเคราะห์ตนเองบนพื้นฐานข้อมูลปัจจุบัน และข้อเท็จจริงมาใช้ในการพิจารณาตัดสินจุดเด่น จุดด้อยของสถานศึกษา

5.3 เป้าหมายและยุทธศาสตร์ จัดทำขึ้นจากจุดเด่นและจุดด้อยของสถานศึกษา

5.4 วัตถุประสงค์ที่กำหนดในแผนปฏิบัติการ สะท้อนว่าได้ปรับปรุงส่วนที่เป็นจุดด้อย และ/หรือส่งเสริมส่วนที่เป็นจุดเด่น

5.5 ทุกส่วนประกอบของแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา (จุดเด่น จุดด้อย เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติการ) สนับสนุนและสอดคล้องกับการกิจของสถานศึกษา

6. การคิดไปข้างหน้า กระบวนการวางแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา จะต้องให้สังเขป การดำเนินงานพัฒนาคุณภาพที่จะต้องทำต่อไป เป้าหมายจะต้องเหมาะสมและมีความสำคัญจำเป็น ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องจะต้องปฏิบัติได้และไม่เกินจริง โดยมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

6.1 มีการอภิปรายเกี่ยวกับการวางแผนในอนาคต ที่ระดมถึงการยอมรับร่วมกันในการพัฒนาคุณภาพ และมาระการพัฒนามีความเป็นพลวัต มิใช่ทำซ้ำในระดับเดิม

6.2 การวางแผนในอนาคต เน้นการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพในด้านการเรียน การสอน

6.3 กระบวนการและแผน สะท้อนถึงการพิจารณาอย่างจริงจังในเรื่องแนวการจัดการศึกษาที่ดีในปัจจุบัน ที่ใช้สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา

6.4 ภารกิจที่สถานศึกษากำหนด กล่าวถึงอย่างชัดเจนในเรื่องจุดเน้น และทิศทางในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา

6.5 เป้าหมาย เขียนชัดเจน สมบูรณ์ ครอบคลุมสภาพทางการศึกษาที่ปรารถนา

6.6 ยุทธศาสตร์ มีความเป็นไปได้ต่อการดำเนินงานพัฒนาที่แท้จริง เพื่อบรรลุตามเป้าหมาย

6.7 วัตถุประสงค์ และแผนปฏิบัติการ มีความจำเพาะเจาะจงและช่วยให้สามารถบรรลุภารกิจของสถานศึกษา

6.8 วัตถุประสงค์ ของแผนปฏิบัติการ สอดคล้องกับข้อค้นพบของงานวิจัยและวรรณกรรมทางการศึกษาปัจจุบัน

6.9 กรอบเวลาที่กำหนดในแผนปฏิบัติการ เป็นลำดับขั้นตอนที่สามารถปฏิบัติได้ และมีความยืดหยุ่นได้ตามความจำเป็น

6.10 แผนปฏิบัติการประกอบด้วย ข้อเสนอแนะในการประเมิน เป้าหมายและยุทธศาสตร์ ตลอดจนดัชนีชี้วัดความสำเร็จ (กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 ก : 77 – 84)

5.6 การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา (ซึ่งหมายรวมถึงธรรมนูญสถานศึกษา) เป็นกระบวนการสำคัญที่จะช่วยให้สถานศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่พึงประสงค์ และเป็นกระบวนการที่จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากสถานศึกษา ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำ เพื่อให้คุณภาพนักเรียนสูงขึ้น รวมทั้งตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของสถานศึกษาและชุมชนตามข้อกำหนดดังนี้

5.6.1 มีการวางแผนต่อเนื่อง

5.6.2 มีการกำหนดระดับความก้าวหน้าทีพอเพียงอย่างชัดเจน

5.6.3 มุ่งเน้นความสำเร็จในการพัฒนาผู้เรียน โดยยึดแนวทาง 3 ประการ คือ

5.6.3.1 ผู้เรียนทุกคนได้พัฒนาการเรียนรู้

5.6.3.2 วิธีการที่จะทราบว่าผู้เรียนทุกคนได้พัฒนาการเรียนรู้

5.6.3.3 ดำเนินการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ผู้เรียนทุกคนประสบความสำเร็จ

ตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่หลักสูตรกำหนด

5.6.4 จัดทำโดยสอดคล้องกับบริบทต่างๆ ได้แก่ นโยบายและเป้าหมายการพัฒนาชาติ ความคาดหวังของชุมชน สถานภาพสถานศึกษา ฯลฯ

5.6.5 เกิดจากการร่วมกันคิดอย่างเป็นระบบด้วยความรอบคอบ รอบรู้และรอบด้าน โดยใช้กระบวนการที่เอื้อให้เกิดผลดังนี้

5.6.5.1 การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษาทุกฝ่าย

5.6.5.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลคุณภาพผู้เรียนจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย

5.6.5.3 การใช้ข้อมูลสภาพจริงของผู้เรียนเป็นฐานการปฏิบัติได้ทันที โดยลำดับจุดเน้นการพัฒนายุทธศาสตร์ วิธีการ และแนวปฏิบัติที่เป็นไปได้ และสอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2546 ก : 67)

วิธีการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษามีหลายวิธี ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของสถานศึกษาจะเลือกใช้วิธีการใด ทั้งนี้จะต้องเป็นแผนที่สะท้อนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเกณฑ์เกี่ยวกับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาทั้ง 9 ประการซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอนที่พิจารณาเห็นว่าครอบคลุม เต็มกระบวนการ นับตั้งแต่การจัดตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนจนถึงการนำแผนสู่

ขั้นที่ 1 การเตรียมการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

กล่าวถึงการริเริ่มดำเนินการ โดยระดับนโยบาย คัดเลือก สรรหา แต่งตั้งบุคลากร ที่มีประสิทธิภาพสูงเป็นคณะจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาและการเริ่มต้น กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ในขั้นนี้ ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การจัดตั้งคณะจัดทำแผน
2. การทำความเข้าใจในบทบาทหน้าที่
3. การประสานความร่วมมือทางวิชาการ
4. การวางแผนการทำงานของคณะจัดทำแผน

1. การจัดตั้งคณะจัดทำแผน

1.1 การเตรียมการ

ผู้บริหารสถานศึกษา อาจจัดให้มีการประชุมคณะบุคคลกลุ่มเล็กๆ ประกอบด้วย ผู้แทนคณะกรรมการสถานศึกษา เจ้าหน้าที่เขตการศึกษา ครู ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ที่มีความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แนวคิดในการปฏิรูป สถานศึกษา การปฏิรูปการเรียนรู้ และการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อหารือเกี่ยวกับการแต่งตั้ง คณะกรรมการจัดทำแผน การเลือกคณะกรรมการจัดทำแผน มีความสำคัญมากเพราะคณะกรรมการ ชุดนี้ จะต้องรับผิดชอบงานวิเคราะห์ความต้องการและความจำเป็นของสถานศึกษา ตลอดจนวางแผน ยุทธศาสตร์ การดำเนินงานจะบรรลุเป้าหมายได้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการตัดสินใจและ ประสิทธิภาพของคณะกรรมการจัดทำแผนนี้ สิ่งที่ควรพิจารณาก่อนการแต่งตั้งคณะจัดทำแผน คือ

1. ปัจจุบันสถานศึกษามีคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาที่สามารถวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งระบบหรือไม่
2. กรณีต้องแต่งตั้งคณะกรรมการชุดใหม่ จะสรรหาคณะกรรมการอย่างไร

3. ควรมีกิจกรรมใดที่จะทำให้คณะกรรมการจัดทำแผนได้สร้าง ความสัมพันธ์ ความร่วมมือร่วมแรง ร่วมใจ เกิดการทำงานเป็นทีมอย่างแท้จริง

4. คณะกรรมการจัดทำแผน จะประสานกับคณะกรรมการอื่นๆ ของ สถานศึกษาและของเขตพื้นที่การศึกษาได้อย่างไร

5. คณะกรรมการจัดทำแผนมีกลไกในการตัดสินใจหรือให้ ข้อเสนอแนะอย่างไร

6. คณะกรรมการจัดทำแผน จะสื่อสารกับกลุ่มที่คนเป็นผู้แทนมา และ กับสมาชิกของ ชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินการของสถานศึกษา ให้มีความรู้ ความเข้าใจ ในโครงการพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างไร

1.2 การแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผน

สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผน ซึ่งควรประกอบด้วยบุคลากรจากสถานศึกษา ชุมชนและผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้แทนระดับชั้น หมวดวิชา และกลุ่มฝ่ายต่าง ๆ ผู้แทนคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้ปกครองนักเรียน ที่มีกองทุนสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผู้แทนชุมชน เจ้าหน้าที่เขตการศึกษา และอาจมีผู้แทนนักเรียนและ/หรือผู้แทนจากกลุ่มวิชาชีพอย่างหลากหลาย เช่น องค์กรสังคม องค์กรธุรกิจ นักจิตวิทยา นักแนะแนว นักหลักสูตร เป็นต้น จำนวนของคณะกรรมการจัดทำแผน ให้อยู่ในดุลพินิจของสถานศึกษา แต่ไม่ควรเป็นคณะใหญ่เกินไป ทั้งนี้ ควรพิจารณาบนพื้นฐานด้านขนาดของสถานศึกษา และประสิทธิภาพการดำเนินงาน นอกจากนี้เพื่อให้สามารถจัดทำแผนได้อย่างราบรื่น คณะจัดทำควรเป็นผู้มีทักษะอย่างดียิ่งในด้านการจัดองค์กร เป็นที่นับถือของชุมชน เป็นที่ยอมรับว่าเป็นผู้ทำงาน ได้ประสบความสำเร็จ และเป็นตัวแทนหลักของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา คณะกรรมการจัดทำแผนควรมอบหมายคณะอนุกรรมการชุดต่าง ๆ ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ ดำเนินงานในกิจกรรมต่างๆ ตามความเหมาะสม เพื่อการดำเนินงานจัดทำแผนที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. การทำความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่

คณะกรรมการจัดทำแผน มีหน้าที่รับผิดชอบในการคิด โครงการ ที่จะตอบสนองนโยบายด้านการศึกษาของเขตพื้นที่ ของประเทศ และความคาดหวังของชุมชน ตลอดจนการสร้างแรงสนับสนุนแผน

การวางแผนปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอย่างถูกหลักวิชาและการตัดสินใจที่อาศัยข้อมูลที่น่าเชื่อถือเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพด้านต่างๆ จะนำไปสู่กระบวนการปฏิรูปสถานศึกษา ซึ่งเป็นนโยบายสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา คณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาจึงควรเข้าใจ องค์ประกอบที่สำคัญของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งมีดังต่อไปนี้

2.1 การประเมินเพื่อสำรวจสภาพปัญหาและความจำเป็นอย่างรอบด้าน

2.2 การปรับเป้าหมายและทิศทางการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.3 การพัฒนาหรือเลือกใช้รูปแบบ วิธี หรือนวัตกรรมการเรียนการสอนที่ตอบสนองสภาพปัญหาและความจำเป็น และเป็น โอกาสให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้และบุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

2.4 การจัดกระบวนการเรียนการสอน โดยอาจารย์ที่มีความรู้ ความสามารถเหมาะสม

- 2.5 การพัฒนาความรู้ความสามารถทางวิชาชีพของคณาจารย์และบุคลากร
- 2.6 ยุทธศาสตร์และวิธีการทำให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม
- 2.7 การพัฒนาระบบข้อมูลการประเมิน
- 2.8 แผนการให้ความช่วยเหลือผู้เรียนที่มีปัญหาด้านผลสัมฤทธิ์ตามมาตรฐาน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในการประชุมระยะแรก คณะกรรมการจัดทำแผน มักจะอภิปรายแลกเปลี่ยนแนวคิด สร้างความสามัคคีและความเข้าใจร่วมกันในเป้าหมายของแต่ละบุคคลและของหมู่คณะ ถือเป็นช่วงเวลาของการประเมินศักยภาพของคณะกรรมการและพิจารณาขอบข่ายบทบาทที่แต่ละบุคคลจะรับผิดชอบต่อไป ซึ่งอาจประกอบด้วยผู้ประสานงานภายในกลุ่ม ผู้ประสานงานด้านข้อมูล ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี ผู้ประสานงานทั่วไป ผู้เชี่ยวชาญการประเมินผล ผู้ประสานงานกับกลุ่มต่างๆ ได้แก่ ครูผู้สอน กลุ่มวิชาชีพต่างๆ ผู้บริหาร ผู้ปกครอง องค์กรชุมชน และหน่วยงาน ส่วนกลาง เป็นต้น

3. การประสานความร่วมมือทางวิชาการ

สถานศึกษาจะได้รับประโยชน์ สามารถจัดทำแผนได้อย่างถูกต้อง หากได้ประสานขอรับความช่วยเหลือทางวิชาการจากผู้เชี่ยวชาญหรือหน่วยงานในพื้นที่ ในการจัดทำแผน เพราะในบางครั้งความใกล้ชิดกับสถานการณ์อาจทำให้มองสถานการณ์ของสถานศึกษาไม่ชัดเจน ประสพการณ์จากผู้มีความชำนาญมากกว่า จึงมีคุณค่าอย่างยิ่ง ฉะนั้นตั้งแต่ช่วงต้นของการดำเนินการ คณะกรรมการจัดทำแผนควรกำหนดการขอรับความร่วมมือในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา จากเขตพื้นที่ และหรือสถานศึกษาที่มีความเด่นในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพ มหาวิทยาลัยและหน่วยงานในพื้นที่ ตลอดจนอาจขอความร่วมมือในการวิเคราะห์ความต้องการและความจำเป็น การเขียนเป้าหมายที่ดีหรือการเลือกใช้ยุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น

4. การวางแผนการทำงานของคณะจัดทำแผน

การวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาเป็นงานที่ต้องใช้เวลาในการวิเคราะห์ อภิปราย ทบทวนข้อมูลที่สะท้อนผลลัพธ์จึงมักใช้เวลาเกือบตลอดปีการศึกษา ดังนั้น คณะกรรมการจัดทำแผนควรประชุมพิจารณาร่วมกันเพื่อกำหนดกรอบภาระงานและกรอบเวลาไว้ล่วงหน้า ทำให้เห็นภาพการดำเนินงานตลอดแนวที่เป็นภาระงานในกระบวนการจัดทำแผน วาระที่ กำหนดล่วงหน้านี้ทำให้กรรมการได้ทราบ ได้เตรียมการและร่วมประชุมยังผลให้การพัฒนาแผน สามารถคงความเป็นประสิทธิภาพ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กรอบภาระงาน : จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในรอบปี

เวลา	กิจกรรม
ภาคเรียนที่ 1	- แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผน
ปิดภาคเรียนที่ 1	- ทบทวนการดำเนินงานกลางปี ตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ฉบับที่กำลังใช้อยู่
ภาคเรียนที่ 2	- วิเคราะห์ความต้องการและความจำเป็นของสถานศึกษา
กลางภาคเรียนที่ 2	- กำหนดเป้าหมายและยุทธศาสตร์การพัฒนา
	- เขียนแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
	- ทบทวนกระบวนการวางแผนและแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
	- สร้างการยอมรับในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
ปลายภาคเรียนที่ 2 (มี.ค.)	- ส่งแผนแก่หน่วยงานที่ได้รับมอบหมายเพื่อขอรับความเห็นชอบก่อนนำแผนไปปฏิบัติในปีการศึกษาต่อไป
	- การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่เกิดจากการมีส่วนร่วม ของบุคลากรทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้ปฏิบัติงานทุกขณะนั้น อาจดำเนินงาน โดยให้คณะผู้ปฏิบัติงานทุกกลุ่ม ทั้งด้านการเรียนการสอนและกิจกรรมสนับสนุนต่าง ๆ จัดทำแผน ปฏิบัติงานที่ตนเองรับผิดชอบ แล้วหัวหน้าหมวด/โครงการ รวบรวมพิจารณาจัดทำแผนปฏิบัติการของหมวดโครงการเสนอให้ฝ่ายบริหาร จัดทำแผนปฏิบัติงานรวมของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา ซึ่งจะเป็นแผนปฏิบัติงานจริงของคณะผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาตามภารกิจ และใช้ เป็นเครื่องมือในการกำกับ ติดตามสนับสนุนการปฏิบัติงานได้

ที่มา : กรมวิชาการ (2545 : 85)

ขั้นที่ 2 : การประเมินความต้องการและความจำเป็นของสถานศึกษา

ขั้นนี้เป็นหัวใจของกระบวนการวางแผน สถานศึกษาจะารู้สภาพปัญหา ความต้องการและความจำเป็นของสถานศึกษา และลำดับของประเด็นการพัฒนา ขั้นตอนนี้จะเกี่ยวข้องมากกับข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนและผลการเรียนของผู้เรียน โปรแกรมการจัดการเรียนการสอน สิ่งแวดล้อมภายในและภายนอก ที่สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาเป็นต้น ในขั้นที่ 2 นี้ ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การทำความเข้าใจวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา
2. การจัดทำภาพรวมของสถานศึกษา
3. การสำรวจความต้องการทางการศึกษาของผู้เรียน
4. การวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการด้านการศึกษาของผู้เรียน และกำหนด

ประเด็นสำคัญการพัฒนา

การประเมินความต้องการและความจำเป็นจะต้องดำเนินการกับทุกกิจกรรมของสถานศึกษากว่าคือ ได้รับข้อมูลของสถานศึกษาครอบคลุมทุกด้าน เพื่อให้สามารถเข้าใจกับปัญหาและสภาพปัจจุบันได้อย่างถ่องแท้ การตรวจสอบความต้องการของผู้เรียน จากแหล่งต่าง ๆ ทั้งชีวิตความเป็นอยู่และประสบการณ์ทั้งจากมุมมองของผู้เรียนเอง จากผู้ปกครอง ครูผู้สอนผู้บริหาร และสมาชิกในชุมชน จะทำให้สามารถจัดการเรียนการสอน สนองแก่ผู้เรียนได้ครอบคลุมขึ้น คณะกรรมการจัดทำแผนของสถานศึกษา จะต้องรวบรวมข้อมูลที่สถานศึกษาได้ทำการประเมินไว้ให้ได้อย่างเพียงพอที่จะนำมาใช้กำหนดทิศทางของแผน และจัดทำโครงการที่ต้องเน้นเพื่อการปรับปรุงพัฒนาได้

ข้อมูลจากการประเมินสภาพปัญหา ความต้องการและความจำเป็นทั้งระบบของสถานศึกษานี้เป็นหัวใจของกระบวนการวางแผนทั้งนี้เพราะการกำหนดวิสัยทัศน์ และภารกิจของสถานศึกษาจะต้องอาศัยข้อมูลพื้นฐานที่ได้มานี้ และภารกิจของสถานศึกษาจะต้องอาศัยข้อมูลพื้นฐานที่ได้มานี้ ทั้งยังเป็นแหล่งข้อมูลที่ทำให้คณะกรรมการจัดทำแผนสามารถระบุประเด็นที่ต้องพัฒนาได้ดียิ่งขึ้น และสามารถกำหนดเป้าหมายเพื่อการแก้ปัญหาได้แม่นยำ เนื่องจากสถานศึกษาได้ระบุจุดแข็งและจุดอ่อนของตนไว้ ได้กำหนดจุดเน้นด้านต่าง ๆ ที่เป็นส่วนประกอบหลักของระบบการจัดการศึกษาที่ต้องได้รับการพัฒนาให้มีมาตรฐานสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

1. การทำความเข้าใจวิสัยทัศน์และภารกิจของสถานศึกษา ในการทำความเข้าใจวิสัยทัศน์และภารกิจของสถานศึกษา สามารถดำเนินการได้ 2 แนวทาง คือ

1.1 เมื่อเริ่มกระบวนการประเมินความต้องการและความจำเป็น

คณะกรรมการจัดทำแผน อภิปรายกันภายในกลุ่มถึงเป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ผลการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นกับสถานศึกษา สิ่งที่จะพัฒนาปรับปรุงเพื่อผู้เรียน ผลสรุปจากการอภิปรายจะนำไปสู่ความเข้าใจวิสัยทัศน์และภารกิจของสถานศึกษาได้ชัดเจน

1.2 ภายหลังจากประเมินความต้องการและความจำเป็น คณะกรรมการจัดทำแผน จึงนำข้อมูลที่ได้มาประมวลให้เกิดความเข้าใจวิสัยทัศน์และภารกิจของสถานศึกษา

2. การจัดทำภาพรวมของสถานศึกษา ภาพรวมของสถานศึกษา เป็นสังเขปสาระสำคัญของข้อมูลปัจจุบันด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษาที่รวบรวมไว้ ณ แหล่งเดียวกัน เพื่อการ

ให้ข้อมูลได้อย่างรวดเร็วเกี่ยวกับผู้เรียน บุคลากรของสถานศึกษา ชุมชมโดยรอบ หลักสูตรที่จัดเป็นต้น ข้อมูลภาพรวมของสถานศึกษานี้ เป็นประโยชน์ต่อคณะจัดทำแผน เพราะให้ข้อมูลภูมิหลังเพื่อความเข้าใจบริบทของกระบวนการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตลอดจนให้ข้อมูลพื้นฐานเพื่อนำมาใช้ในการจัดทำแผน เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในสถานศึกษาแห่งนี้เป็นอย่างไรรหัสหลักสูตรที่จัดมีจุดแข็งอย่างไร วิสัยทัศน์ของสถานศึกษาที่กำหนดไว้นั้น มีเป้าหมายที่ชัดเจนรองรับ ทำให้สามารถบรรลุผลแห่งวิสัยทัศน์นั้นได้หรือไม่ เป็นต้น ขอบข่าย ข้อมูลที่ใช้จัดทำภาพรวมของสถานศึกษา นอกจากที่กล่าวข้างต้นแล้ว ควรครอบคลุมความพยายามของสถานศึกษาในการพัฒนาคุณภาพ พร้อมผลสำเร็จของการดำเนินงาน และเป้าหมายอันเป็นจุดท้าทายความสามารถที่สถานศึกษาได้กำหนดขึ้น ใน 5 ด้าน ต่อไปนี้

2.1 ผลสัมฤทธิ์และคุณลักษณะของผู้เรียน

2.1.1 ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศและของเขตพื้นที่เพียงใด

2.1.2 ผู้เรียนมีผลการเรียนตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศและของเขตพื้นที่ในระดับใด

2.1.3 จำนวนร้อยละของผู้เรียนที่ได้ผลการเรียนแต่ละกลุ่ม ประสพการณ์/หมวดวิชา (แยกตามระดับชั้น) เทียบกับมาตรฐานที่กำหนดไว้เป็นอย่างดี

2.1.4 อัตราการสำเร็จการศึกษาและการย้ายสถานที่เรียน

2.1.5 จำนวนการเข้าศึกษาต่อ มีมากน้อยเพียงใด ราบรื่นหรือไม่

2.2 หลักสูตรและการเรียนการสอน

2.2.1 หลักสูตรของสถานศึกษามีความสัมพันธ์สอดคล้องกันระหว่างรายวิชาและระดับชั้นเพียงใด

2.2.2 ผู้บริหารและครูผู้สอน ได้ดำเนินการประการใด เพื่อสร้างความมั่นใจว่าสถานศึกษาใช้วิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ

2.2.3 สถานศึกษามีโอกาสเพียงใดในการดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและได้ดำเนินการประการใด

2.2.4 สถานศึกษา ใช้ผลการประเมินผู้เรียนเป็นข้อมูลย้อนกลับเพื่อพัฒนา การสอนของครูเพียงใด

2.3 การพัฒนาวิชาชีพ

2.3.1 ครูมีโอกาสได้เข้ารับการพัฒนาวิชาชีพที่เป็นประโยชน์ต่อหน้าทีการทำงานหรือไม่

2.3.2 ครูสามารถเลือกที่จะเข้ารับการพัฒนาวิชาชีพที่ต้องการตามที่
ได้รับโอกาสหรือไม่

2.3.3 หัวข้อใดเป็นที่สนใจของบุคลากรส่วนใหญ่มากที่สุด ใครเข้า
ร่วมมีการติดตามผลอย่างไร

2.3.4 ครูทำงานประสานร่วมมือกันเป็นทีมหรือไม่ มีเครื่องมือใด
เพื่อประเมินว่าครูมีการทำงานในลักษณะประสานความร่วมมือ และควรจะทำอย่างไรเพิ่มเติม
เพื่อส่งเสริมการประสานร่วมมือกันยิ่งขึ้นในหมู่คณะครู

2.4 การจัดองค์กรและสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษา

2.4.1 สถานศึกษามีการกำหนดและมอบหมายหน้าที่ ความรับผิดชอบ
แก่บุคลากรอย่างไร

2.4.2 จำนวนผู้เรียนในแต่ละห้องเรียนมีจำนวนเท่าใด และขนาดชั้น
เรียน ี้อต่อการจัดกิจกรรมหรือไม่

2.4.3 มีการจัดสรรเวลาอย่างเพียงพอในวิชาต่างๆ ให้แก่ผู้เรียนได้เรียน
อย่างเพียงพอ หรือไม่

2.4.4 ครูผู้สอนมีสิทธิ์ออกเสียงในการตัดสินใจในนโยบายของ
สถานศึกษาได้หรือไม่

2.4.5 ครูผู้สอน มีบทบาทอย่างไรในการตัดสินใจในด้านการวัดผล
ที่สถานศึกษาใช้ประเมินผู้เรียนแต่ละคนหรือใช้ในการประเมิน โครงการทั้งหมด

2.4.6 การสื่อสารนโยบายของสถานศึกษาให้ครูผู้สอนผู้ปกครอง
บุคลากรอื่นของสถานศึกษาและผู้เรียน เป็นไปโดยง่ายหรือยาก ตลอดจนการเข้าเป็นส่วนหนึ่ง
ในการร่วมแก้ปัญหาของสถานศึกษา

2.5 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน

2.5.1 ผู้ปกครองและชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สนับสนุน
การเรียนของผู้เรียนด้วยวิธีการใด

2.5.2 ผู้ปกครองและชุมชนเกี่ยวข้องอย่างไรในการตัดสินใจ
ของสถานศึกษา

2.5.3 มีบริการสุขภาพและบริการอื่นๆที่จำเป็น เพื่อส่งเสริม
คุณภาพผู้เรียนและความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวหรือไม่

2.5.4 ผู้ปกครองสามารถได้พัฒนาทักษะการเลี้ยงดูลูก หรือโอกาสทาง
การศึกษาจากสถานศึกษาหรือไม่

ในการจัดทำภาพรวมของสถานศึกษา คณะกรรมการจัดทำแผน ควรได้พิจารณาประเด็นต่อไปนี้ด้วย เช่น ขอบข่าย กรอบ สาระข้อมูลที่จะทำการประเมิน วิเคราะห์และรายงาน ผู้รับผิดชอบการเก็บและจัดทำข้อมูล ระบบการจัดการเพื่อเก็บและจัดทำข้อมูล ประเภทและจำนวน ข้อมูลที่จะจัดเก็บ ให้เลือกอย่างระมัดระวัง ในกรณีที่ต้องการข้อมูลเพิ่มเติม จะมีวิธีการในการเก็บอย่างไรรูปแบบการนำเสนอข้อมูลเพื่อประกอบคำบรรยายต้องมีความหลากหลายเช่น ใช้แผนภูมิ กราฟ ตาราง เป็นต้น การจัดพิมพ์ และ เผยแพร่ โดยที่เป็นการสะท้อนภาพของสถานศึกษา ฉะนั้น ภาพรวมของสถานศึกษาต้องเป็นเอกสารที่มีเนื้อหาสาระสำคัญ มีข้อมูลถูกต้อง เชื่อถือได้ นำเสนอในลักษณะที่เข้าใจง่ายด้วยรูปแบบหลากหลาย โดยใช้คำบรรยายประกอบภาพ แผนภูมิ ตาราง กราฟ ไม่ยาวจนเกินไปและเริ่มต้นด้วยสาระสำคัญที่สุด ก่อนจะเป็นที่ดึงดูดความสนใจ ได้มากกว่า

การจัดทำภาพรวมของสถานศึกษา มีวัตถุประสงค์ทั้งเพื่อใช้วางแผนและเพื่อนำเสนอไว้ในแผน ในกรณีที่ใช้วางแผน จะต้องให้ข้อมูลที่มีคุณค่าต่อความเข้าใจของคณะจัดทำแผน ฉะนั้น ข้อมูลอาจมีมากและละเอียดได้ แต่ในกรณีเพื่อนำเสนอไว้ในแผนจะมีจุดประสงค์เพื่อเป็นสาระให้ทราบและเข้าใจข้อมูลปัจจุบันของสถานศึกษา สิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับสถานศึกษาที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษา และประเด็นที่สำคัญบางประเด็น ฉะนั้น รูปแบบการนำเสนอจะต้องสั้น กระชับ แต่ให้เนื้อหาสาระได้มากและเข้าใจง่าย แต่หากมีข้อมูลสำคัญมากและต้องการนำเสนอ ควรแนบไว้ในภาคผนวกของแผน

3. การสำรวจความต้องการด้านการศึกษาของผู้เรียน

การวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา มุ่งเน้นการพัฒนา ผู้เรียน ทุกคน ให้สามารถบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉะนั้น จะต้องมีการจัดการคุณภาพทั้งระบบของสถานศึกษา เพื่อให้สามารถสนองเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขั้นตอนนี้จึงเป็นการอภิปรายข้อมูลที่มีอยู่ปัจจุบัน และสำรวจเจาะลึกข้อมูลเพิ่มเติม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความต้องการทางการศึกษาของผู้เรียน เพื่อให้ทราบสภาพปัญหา จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและข้อจำกัดอันจะนำไปสู่การจัดทำแผนที่รอบคอบ โดยมีข้อมูลที่ถูกต้อง สมบูรณ์ที่สุด

3.1 การกำหนดวิธีการและแผนการเก็บข้อมูล

ด้วยการใช้ข้อมูลภาพรวมของสถานศึกษา ความเข้าใจในวิสัยทัศน์ ภารกิจ และคุณค่าร่วมของสถานศึกษา ในขั้นนี้คณะกรรมการจัดทำแผน ควรจะเริ่มกำหนดกรอบการอภิปรายเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ประสิทธิภาพของโปรแกรมการเรียนการสอน แนวทางจัดการเรียน การสอน แนวปฏิบัติและการบริหารจัดการของสถานศึกษา แนวทางจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 คุณลักษณะของสถานศึกษา ที่มี ประสิทธิภาพ เป็นต้น การอภิปรายดังกล่าว สามารถเป็นแนวทางนำไปสู่การคิดเห็นร่วมกันใน

ประเด็นที่จะต้องเก็บข้อมูลเพิ่มเติม หรือประเด็นที่สถานศึกษาจำเป็นต้องพัฒนา จากการอภิปราย มักจะมีประเด็นต่างเกิดขึ้น คณะกรรมการจัดทำแผนจึงต้องประเมินว่าต้องมีการเก็บข้อมูลใดเพิ่มเติมอีกบ้าง นอกจากนี้ยังจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรู้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับความต้องการด้านการศึกษาของผู้เรียนอีกด้วย การสำรวจความต้องการด้านการศึกษาของผู้เรียนในลักษณะเจาะลึกข้อมูล โดยใช้ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ที่เกี่ยวกับโรงเรียนและผู้เรียนอย่างหลากหลาย จะทำให้ทราบความต้องการด้านการศึกษาของผู้เรียน ได้ถูกต้องยิ่งขึ้น

ในการออกแบบการเก็บข้อมูล มีสิ่งที่คณะกรรมการจัดทำแผนควรพิจารณา คือ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลมีอยู่แล้วหรือไม่ หากมีอยู่แล้วยังมีความเหมาะสมสามารถใช้ได้หรือไม่ หรือควรพัฒนาขึ้นมาใหม่ เครื่องมือที่มีอยู่หรือที่พัฒนาใหม่นั้น ง่ายต่อการใช้เก็บข้อมูลหรือไม่ รูปแบบการเก็บข้อมูลสะดวกต่อการสรุปและวิเคราะห์หรือไม่ กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกลุ่มต่างๆ ได้มีส่วนร่วมในการเลือกสร้างเครื่องมือ การพิจารณากลุ่มตัวอย่างและข้อมูลที่จะเก็บรวมทั้งการวางแผนในการวิเคราะห์ และรายงานผลอย่างไร ข้อมูลที่ต้องการจะเก็บจากกลุ่มประชากรทั้งหมดหรือจากกลุ่มตัวอย่าง โดยมีระบบการสุ่มข้อมูลอย่างไร มีการวางแผนการรายงานข้อมูลอย่างไร และนำเสนอข้อมูลด้วยรูปแบบใดเพื่อให้เข้าใจได้ง่ายและน่าสนใจ และสถานศึกษามีสถานที่เก็บและรักษาข้อมูลดิบและรักษาความลับของคำตอบต่างๆ อย่างไร เช่น ข้อเสนอแนะข้อสังเกตจากการสัมภาษณ์ ด้นฉบับ คำตอบ แบบสอบถาม

สถานศึกษาแต่ละแห่งย่อมออกแบบการเก็บข้อมูลแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยเช่น ทรัพยากรด้านกำลังคนและงบประมาณ อย่างไรก็ตามอาจช่วยให้ประหยัดเวลาและงบประมาณได้หากนำเครื่องมือที่เคยมีมาก่อน หรือเครื่องมือมาตรฐาน หรือ เครื่องมือที่ท้องถิ่นพัฒนาขึ้นมาใช้หรือปรับปรุง หากเครื่องมือเหล่านั้นยังเหมาะสมสามารถใช้ได้

สำหรับแหล่งข้อมูลสามารถเก็บได้จากบันทึกและรายงานของสถานศึกษาและเขตพื้นที่ สถิติที่จัดทำโดยหน่วยงานในชุมชน การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์หรือสัมภาษณ์ตัวต่อตัว เก็บจากบุคลากรกลุ่มเป้าหมาย จากการสังเกตทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนทั่วทั้งสถานศึกษา ตัวอย่าง ผลงานของผู้เรียน และผลการวัดและประเมินอีกวิธีหนึ่ง ที่ให้ผลสูงสุดและเป็นลักษณะไม่เป็นทางการคือ การ “ตามไปดู” โดยเป็นเงาตามตัวผู้เรียน ไปดูว่า ในแต่ละวัน ผู้เรียนกลุ่มต่างๆ รู้สึกอย่างไรในการปฏิบัติกิจกรรมตามตารางสอนของตน วิธีการนี้เป็นประโยชน์ทั้งกับครูผู้สอน ผู้เรียน และผู้ปกครอง

3.2 การเก็บข้อมูลและสรุปหลักฐาน การออกแบบอย่างดีจะทำให้กระบวนการเก็บและสรุปข้อมูลมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ในการเก็บข้อมูล ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

3.2.1 คำถามหรือข้อความที่ใช้มีความเหมาะสม และเป็นคำถามที่จำเป็นการเขียนประโยค การสะกดคำถูกต้องผ่านการตรวจสอบมาอย่างดี

3.2.2 มีการอธิบายวัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูลแต่ละชั้น ซึ่งอาจเขียนอธิบายวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรมและของคำถามแต่ละข้อ นอกจากนี้ยังควรแจ้งให้ทราบว่าจะนำข้อมูลไปใช้อย่างไร ตลอดจนเน้นด้วยว่าเป็นการขอความร่วมมือด้วยความสมัครใจ

3.2.3 ให้ความมั่นใจแก่ผู้ถูกสำรวจว่าคำตอบของเขาจะถูกเก็บเป็นความลับ

3.2.4 ใช้เวลาเพียงพอในการไตร่ตรอง ตอบคำถามและส่งคืนแบบสอบถาม โดยไม่ควรมีการเร่งรัด และมีผู้อยู่ประจำการคอยตอบข้อปัญหา ข้อซักถามข้อหาหรือต่างๆ

3.2.5 ข้อมูลที่เก็บมีความเป็นปัจจุบันและจากแหล่งหลากหลายเพื่อการสรุปผลที่เที่ยงตรง ถูกต้อง

3.2.6 มีความมั่นใจว่าเครื่องมือเก็บข้อมูลทุกชิ้น กระชับได้ใจความ และตรงประเด็น ไม่ควรเก็บข้อมูลมากเกินไปจนความสามารถในการจัดการข้อมูลแม้ว่าข้อมูลทุกชิ้นจะมีความสำคัญ

3.2.7 คิดหาวิธีในการสรุปข้อมูลที่ได้มาอย่างมากมายจากการเก็บข้อมูล

ภายหลังที่เลือกเครื่องมือสำรวจและเครื่องมือเก็บข้อมูลประเภทต่างๆ ได้แล้ว ก็ถึงขั้นการจัดการ เพื่อให้ได้ข้อมูลและการสรุปข้อมูล ในขั้นนี้มีกิจกรรมที่ต้องดำเนินการ ได้แก่ ลำเนาและแจกจ่ายแบบสำรวจข้อมูล ระบุบุคคลที่จะตอบแบบสอบถามและรับการสัมภาษณ์จัดทำแผนรับข้อมูลและติดตามข้อมูลจากผู้ที่ยังไม่ส่งแบบสำรวจ หรือยังไม่ได้ตอบรับการสัมภาษณ์ และกำหนดวิธีการทำตารางแสดงข้อมูลและนำเสนอผลข้อมูลเมื่อได้รับแบบฟอร์มข้อมูล บันทึกการสัมภาษณ์ หรือสรุปผลการอภิปรายของกลุ่มเป้าหมายกลับคืนมา คณะอนุกรรมการหรือคณะกรรมการจัดทำแผนก็จะแยกประเภทข้อมูล นับและบันทึกผลลงในแบบที่สะดวกต่อการวิเคราะห์ข้อมูล และเพื่อปกป้องบุคคลผู้ให้ข้อมูล จะไม่แย่งชื่อหรือระบุข้อมูลใด ๆ เกี่ยวกับผู้นั้นลงในแบบสอบถาม

ในการเลือกรูปแบบเพื่อจัดและนำเสนอข้อมูล คณะกรรมการจัดทำแผนควรให้คำปรึกษาแก่คณะอนุกรรมการอย่างใกล้ชิดในการวิเคราะห์ ตีความ และนำเสนอข้อมูล การใช้ตารางแผนภูมิ และกระดาษแจกแจงข้อมูล เป็นต้น จะช่วยให้การนำเสนอข้อมูลเป็นรูปแบบที่เด่น และเห็นความสัมพันธ์กันระหว่างข้อมูล สำหรับการสรุปข้อมูลให้คำนึงถึงผู้อ่านทุกกลุ่มทุกระดับ อ่านเข้าใจได้ง่าย ข้อมูลได้อธิบายถึงจุดเด่นของหลักสูตรที่จัด สิ่งที่ต้องห่วงใย เอาใจใส่ ปรับปรุงแก้ไข และความต้องการในอนาคตที่ควรกำหนดเป็นเป้าหมายต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการด้านการศึกษาของผู้เรียนและกำหนดประเด็นสำคัญการพัฒนาขั้นตอนนี้เริ่มเข้าสู่การวางแผน เพื่อกำหนดประเด็นสำคัญการพัฒนาจะนั้น จึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญอีกขั้นตอนหนึ่ง ที่ต้องใช้เวลา และแรงกาย แรงใจมากในการทบทวนข้อมูล จัดลำดับความต้องการ และกำหนดประเด็นที่ต้องได้รับการพัฒนา ในขั้นนี้จะพบว่า การดำเนินงาน มิใช่จะราบรื่น เรียงตามลำดับ เนื่องจากข้อมูลอาจมีปัญหา เช่น มีข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ ข้อมูลไม่ตรงกัน ขัดแย้งกัน ตรงกันข้ามบ้าง ไม่ชัดเจนบ้าง ฉะนั้นจะต้องมีการอภิปรายเนื้อหาของข้อมูลกันอย่างหนัก การใช้คณะผู้ทบทวนข้อมูลมากกว่า 1 คณะ มาตรวจสอบข้อมูลจะทำให้มั่นใจในความถูกต้องของการ วิเคราะห์ยิ่งขึ้น ฉะนั้นจึงควรใช้เวลากับการศึกษาข้อมูล หาความหมายที่สะท้อนอยู่ในข้อมูลและ อภิปรายเนื้อหาของข้อมูลก่อนที่จะสรุปและออกแบบวางแผน

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล ความต้องการและความจำเป็นของสถานศึกษา จะเป็นตัวกำหนดทิศทางในการตั้งเป้าหมาย เพื่อปรับกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน และการบริหารจัดการของสถานศึกษาในการวิเคราะห์ข้อมูลสถานศึกษาจะต้องอภิปราย และตัดสินใจ ร่วมกันหาคำตอบต่อไปนี้ให้ได้

4.1 สถานศึกษามีจุดเด่น – จุดด้อยในเรื่องใดบ้าง ข้อมูลควรเป็นสิ่งที่ สะท้อนมาจากมุมมองของผู้เรียน โดยเฉพาะในด้านวิชาการและการเรียนการสอนมากกว่าการเน้น เฉพาะด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและทรัพยากร และต้องมีหลักฐานที่สนับสนุนข้อสรุปนั้นๆ

4.2 ผู้เรียนของสถานศึกษาในปัจจุบันมีความต้องการการเรียนรู้ในด้านใด พร้อมทั้งหลักฐาน หรือร่องรอยที่สนับสนุนข้อสรุปเกี่ยวกับความต้องการเหล่านั้น

4.3 ข้อมูลด้านใดที่ยังอ่อน ไม่เพียงพอ จำเป็นต้องรู้เพิ่มอีก และหาก ต้องการ ข้อมูลเพิ่มเติมจะมีวิธีติดตามอย่างไร

4.4 ข้อมูลที่ได้รับชี้ประเด็นใดบ้างที่เป็นความจำเป็นเร่งด่วนต้องได้รับการ พัฒนาปรับปรุงก่อน

4.5 กลุ่มต่างๆ ในสถานศึกษา เช่น ผู้พิการ บุคลากรของกลุ่มแรงงาน ย้ายถิ่น กลุ่มเพศหญิงเพศชาย วัชวุฒิ เป็นต้น มีความต้องการอะไรบ้างที่แตกต่างกัน

4.6 จากข้อมูลที่ได้รับและทบทวนมาโดยลำดับ สถานศึกษาสามารถ นำมาใช้ในการกำหนดเป้าหมายพัฒนา และตัวบ่งชี้สภาพความสำเร็จได้หรือยัง เพื่อเป็นเกณฑ์ในการวัดความก้าวหน้าและผลผลิตที่คาดหวังในลักษณะที่สามารถวัดได้ เพื่อสนองความต้องการของ ผู้เรียน

ให้นำจุดเด่น จุดด้อยและข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการอภิปรายและวิเคราะห์นี้มาจัด กลุ่ม ตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกัน เป็นแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ด้านหลักสูตรและ การเรียนการสอน ด้านการพัฒนาวิชาชีพ ด้านการจัดองค์กรและบริบทของสถานศึกษา และด้านการ

มีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน เป็นต้น ประเด็นเหล่านี้เป็นสิ่งสะท้อนสถานะปัจจุบันของสถานศึกษา ซึ่งคณะกรรมการจัดทำแผน จะต้องนำมาเขียนสรุปและกำหนดเป็นประเด็นสำคัญการพัฒนา (Focus Areas) ตามความจำเป็นเร่งด่วน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานทั้งระบบของสถานศึกษาให้มีคุณภาพสูงขึ้น มุ่งสู่เป้าหมายหลัก คือ การปรับปรุงผลสัมฤทธิ์คุณลักษณะของผู้เรียนให้ได้ตามมาตรฐานหลักสูตร

การที่คณะกรรมการจัดทำแผน ต้องกำหนดลำดับการปรับปรุงพัฒนา ก่อนหรือหลัง ตามความจำเป็นเร่งด่วน เพราะในการปรับปรุงพัฒนาจะมีข้อจำกัดด้านศักยภาพ และทรัพยากรของสถานศึกษา จึงเป็นการยากที่จะให้สถานศึกษาแก้ไขพัฒนา ปรับปรุงหลายประเด็นได้ในปีใดปีหนึ่ง นอกจากนี้ในการวิเคราะห์ข้อมูลอาจพบว่าบางโครงการที่สถานศึกษาดำเนินการอยู่ไม่เกิดประโยชน์ ต่อผู้เรียนต้องยุติหรือปรับเปลี่ยนนี้คือหัวใจของการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ที่ไม่ทำทุกอย่างที่เร่งด่วน แล้วจัดหาทรัพยากรเพื่อการดำเนินงานให้บรรลุผล ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการจัดทำแผนต้องจัดทำข้อเสนอให้ชัดเจนว่า มีประเด็นใดที่ต้องดำเนินการ และควรจะดำเนินการประเด็นใดก่อนบ้าง ซึ่งอาจเป็นเพียง 1 หรือ 2 ประเด็นในปีเริ่มต้น และประเด็นอื่นๆ เป็นจุดเน้นเพื่อการพัฒนาในปีที่ 2 หรือ 3 ถัดไป ชั้นนี้ถือว่าเสร็จสิ้นการประเมินความต้องการและความจำเป็นอย่างสมบูรณ์

ขั้นที่ 3 : การวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุและพิจารณาแนวทางแก้ไขตามประเด็นสำคัญ

การพัฒนา

ขั้นนี้เป็นการวิเคราะห์สาเหตุและปัญหา หรือความต้องการตามประเด็นสำคัญ การพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้เข้าใจสภาพปัญหาความต้องการอย่างถ่องแท้โดยใช้กระบวนการอภิปรายระดมพลังสมองและตัดสินใจที่สำคัญร่วมกันในการกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์และยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ในขั้นที่ 3 นี้ ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ทบทวนประเด็นสำคัญการพัฒนา
2. ตัดสินใจเลือกประเด็นที่จะดำเนินการ
3. เขียนเป้าหมายการพัฒนา
4. เขียนยุทธศาสตร์การพัฒนา

ในขั้นนี้ คณะกรรมการจัดทำแผนจะเริ่มกระบวนการพิจารณาหาแนวทางปรับเปลี่ยน แก้ไขปัญหา หรือเสริมสร้างจุดเด่นให้กับสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเรียนการสอน และการให้บริการผู้เรียน กระบวนการสำคัญที่ใช้คือ การอภิปรายระดมพลังสมองจากทุกคน ร่วมกันคิดอย่างกว้างขวางอันนำไปสู่การตัดสินใจ กำหนดเป้าหมายการพัฒนา และยุทธศาสตร์ที่เลือกใช้เพื่อการ แก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาโดยดำเนินการดังนี้

1. ทบทวนประเด็นสำคัญการพัฒนา ทำความเข้าใจรายงานเสนอแนะประเด็นสำคัญการพัฒนาที่ได้จากการประเมินความต้องการและความจำเป็น ซึ่งได้ระบุสถานการณ์ปัจจุบัน จุดเด่น จุดด้อย ของสถานศึกษา ความต้องการของผู้เรียน และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับลำดับประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาหรืออื่นๆ ไว้แล้ว

2. ตัดสินใจเลือกประเด็นที่จะดำเนินการ คัดสรรประเด็นที่จะดำเนินการบนพื้นฐานความจำเป็นเร่งด่วนแล้วกำหนดเป็นเป้าหมายการพัฒนา จากนั้นอภิปรายวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ของแต่ละประเด็นที่จะพัฒนา พิจารณาหลักฐานร่องรอยอย่างละเอียดรอบคอบ หาแนวทางแก้ไข และปรับแต่งแนวทางแก้ไขให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

2.1 จากการอภิปราย แสวงหาแนวทางจากมุมมองที่หลากหลาย และการพิจารณาการดำเนินงานด้านการจัดการเรียนการสอนที่ยังไม่สอดคล้องกันทั่วทั้งสถานศึกษา จะทำให้ได้ประเด็นสาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไขที่ค่อยๆ คมชัดเป็นรูปธรรมขึ้น

2.2 แนวทางแก้ไขปัญหาของบางประเด็น เป็นลักษณะในเชิงมหภาค ต้องเกิดการปรับเปลี่ยนในกิจกรรมของทุกฝ่ายทั้งสถานศึกษา อาจจะใช้งานวิจัยที่สมบูรณ์รองรับการดำเนินงาน เช่น การสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ต้องมีการทำอย่างทั่วทั้งสถานศึกษา แต่แนวทางแก้ไขของบางประเด็นอาจจะมีลักษณะเพียงเพิ่มเติมบางสิ่งเข้าไป แต่ก็มีความสำคัญ เช่นเดียวกัน หลายครั้งที่การเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยกลับส่งผลสะท้อนที่สำคัญ เช่น การจัดให้มีการพัฒนาวิชาชีพเพิ่มเป็นพิเศษ การเพิ่มยุทธศาสตร์ การสื่อสารระหว่างระดับชั้นหรือในกลุ่มครูผู้สอน สามารถช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดความต่อเนื่องในช่วงต่างๆ หรือการเข้าถึงชุมชนให้มากกว่า จะสามารถช่วยสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงาน องค์กรธุรกิจต่างๆ เพื่อให้เป็นที่ปรึกษาแก่ผู้เรียน หรือช่วยเหลือในเรื่องเทคโนโลยีได้เป็นต้น

2.3 ผู้บริหารและบุคลากรของสถานศึกษา เป็นผู้ที่มีความรู้จากการสั่งสมประสบการณ์มานาน ทำให้เข้าใจในสภาพปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาที่เป็นลักษณะเฉพาะของสถานศึกษา แต่ควรหลีกเลี่ยงการใช้ความรู้สึกจากสัญชาตญาณ เพียงอย่างเดียวมาตัดสินใจ การจัดทำโครงการ แนวทางที่ถูกต้องควรมาจากกระบวนการตัดสินใจร่วมกันบนพื้นฐานข้อมูลสารสนเทศ และการประเมินความต้องการและความจำเป็น ทั้งนี้พึงระลึกเสมอว่าการแก้ปัญหโดยขาดการไตร่ตรองอย่างรอบคอบในสภาพที่ทรัพยากรจำกัดจะทำให้เกิดความเสียหายได้

ในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไข คณะกรรมการจัดทำแผนควรพิจารณาแต่ละประเด็นให้ครบทุกด้าน ตามที่รายงานการประเมินความต้องการและความจำเป็นเสนอแนะไว้ และควรทำเป็นเอกสาร โดยอาจใช้รูปแบบเอกสารที่แยกเป็นด้านสาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไข จะช่วยให้สะดวกขึ้น และสามารถจัดกรอบสาระการอภิปรายที่ลึกถึงรากของปัญหา

ได้ สามารถล้วง ข้อมูลจากทุกฝ่ายทำให้แก้ปัญหาได้รอบด้านยิ่งขึ้นตลอดจนสามารถกำหนดเป้าหมายการพัฒนา (หรือวัตถุประสงค์) และแผนปฏิบัติการรายปีได้ตรงประเด็น ตัวอย่างการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ไข นำเสนอในตารางที่ 2 ตารางที่ 2 แสดงตัวอย่างการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไข ตามประเด็นสำคัญ

การพัฒนาที่ได้จากการประเมินความต้องการและจำเป็นของสถานศึกษา
ประเด็นสำคัญการพัฒนา ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงสาเหตุและแนวทางแก้ไขการอ่านเรียน

สาเหตุของปัญหา	แนวทางแก้ไขที่เป็นไปได้
<ul style="list-style-type: none"> ขาดการประสานด้านหลักสูตร การอ่านระหว่างระดับต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> * นำโครงการที่สนับสนุนการอ่านที่ได้รับการวิจัยแล้วมาใช้ทุกระดับชั้น อย่างสอดคล้องกัน * ปรับแผนการสอนให้เกิดความสอดคล้องในทุกระดับชั้น * พัฒนาบุคลากรทุกระดับชั้น * เลือกใช้สื่อการสอนใหม่ทั้งหมด
<ul style="list-style-type: none"> ความขัดแย้ง ในวิธีการประเมิน และการประเมินไม่เหมาะสมกับแนวการสอน 	<ul style="list-style-type: none"> * เลือกใช้หรือพัฒนาเครื่องมือประเมินที่สอดคล้องกับหลักสูตร * จัดทำและใช้ระบบการเก็บผลงานของผู้เรียน (student portfolio) * มอบหมายผู้สอนทุกระดับชั้น ให้จัดทำแนวปฏิบัติและมาตรฐานการให้คะแนน * ปรับปรุงวิธีการรายงานผลของทุกระดับชั้นให้มีความสอดคล้องกัน
<ul style="list-style-type: none"> สื่อหลักสูตรล้าสมัยและไม่สะท้อนปรัชญาและวิทยวิธีการสอนปัจจุบัน 	<ul style="list-style-type: none"> * ส่งผู้แทนไปร่วมประชุมสัมมนากับสมาคมส่งเสริมการอ่านและเรียกร้องให้มีการปรับปรุงหลักสูตร * ชี้แจงผู้ปกครอง คณะกรรมการ โรงเรียนให้ทบทวนสื่อการสอน * ปรับปรุงโปรแกรมการสอนการอ่านให้ทันสมัย โดยเน้นการอ่านวรรณคดี และบทความ * จัดทำ “ กระเป๋าหนังสือ “ สำหรับให้นักเรียนนำหนังสือไปอ่านกับผู้ปกครอง ทุกสัปดาห์ * จัดประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการกับผู้ปกครอง เพื่อสร้างยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง
<ul style="list-style-type: none"> ขาดการเสริมแรงจากที่บ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> * จัดทำวารสารเพื่อให้ผู้ปกครองทราบข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมการอ่านที่สถานศึกษาจัด

3. เขียนเป้าหมายการพัฒนา

เขียนเป้าหมายการพัฒนาจากประเด็นสำคัญการพัฒนาของด้านต่างๆ ที่ได้ทำการวิเคราะห์หาสาเหตุและแนวทางแก้ไขไว้แล้ว บางครั้งหนึ่งเป้าหมายอาจเกิดจากประเด็นสำคัญการพัฒนาหลายประเด็นหรือเป้าหมายอาจสะท้อนประเด็นจากด้านต่างๆ และไม่ควรมีมากเกินไปจนไม่สามารถดำเนินการได้ครบถ้วน เป้าหมายการพัฒนามีลักษณะดังนี้

- 3.1 เขียนโดยยึดผู้เรียน มุ่งเน้นผลลัพธ์จากการปรับปรุงคุณภาพที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน และสนองตอบมาตรฐานผู้เรียน
- 3.2 มีความสอดคล้องกับภารกิจของสถานศึกษา
- 3.3 มีความชัดเจน ไม่เกินจริง และสามารถวัดได้
- 3.4 มีกรอบเวลาอันเหมาะสมเพื่อการดำเนินงานให้บรรลุผลสำเร็จการเขียนเป้าหมายการพัฒนา อาจใช้รูปแบบดังภาพประกอบ 1

ข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนา)	(ระบุผลการปฏิบัติปัจจุบัน ซึ่งเป็นข้อมูลสนับสนุนเป้าหมาย)
เป้าหมาย	(ระบุเป้าหมายการพัฒนา)
การประเมินผล หรือระดับผลการปฏิบัติที่แสดงความก้าวหน้า อย่างพอเพียง)	(ระบุเครื่องมือที่ใช้วัดความสำเร็จของการดำเนินงาน และตัวบ่งชี้ ความสำเร็จ)
กรอบเวลา	(ระบุระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุด เช่น 1 ปี 2 ปี หรือ 3 ปี เป็นต้น)

ภาพประกอบ 1 การเขียนเป้าหมายการพัฒนา

4. เขียนยุทธศาสตร์การพัฒนา

เขียนยุทธศาสตร์การพัฒนาจากแนวทางแก้ไขปัญหาที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้ว ยุทธศาสตร์ที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

- 4.1 ยุทธศาสตร์ ต้องสามารถปฏิบัติได้ มีความยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ที่ใช้ในกระบวนการเรียนการสอน ต้องมีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาโดยอยู่บนรากฐานทางทฤษฎีหรือหลักวิชาที่ถูกต้อง และมีผลการวิจัยเชิงประจักษ์สนับสนุน ประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4.2 แต่ละเป้าหมายการพัฒนาจะมียุทธศาสตร์รองรับ ซึ่งเป็นแนวทางในการกำหนดกิจกรรมการดำเนินงานให้บรรลุผลต่อไป

4.3 ยุทธศาสตร์จะต้องบอกเกี่ยวกับระยะเวลา งบประมาณและการพัฒนาบุคลากรที่จำเป็นเพื่อให้เกิดการดำเนินงานได้ตามเป้าหมาย

4.4 ยุทธศาสตร์มีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐและพื้นที่ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลการพัฒนา คณะกรรมการจัดทำแผนจำเป็นต้องมีความรอบรู้ในบริบทต่างๆ ที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา และกำหนดยุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพต่อการพัฒนา ผู้เรียน ให้บรรลุผลสำเร็จตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยุทธศาสตร์ที่ใช้ควรเป็นยุทธศาสตร์ ที่สามารถก่อให้เกิดผลดังนี้ เป็นต้น

1. ทำให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้และบรรลุผลสำเร็จตามมาตรฐานคุณภาพผู้เรียน เช่น จัดให้มีการขยายสัดส่วนเวลาเรียนในแนวทางที่เหมาะสม การจัดโปรแกรมพิเศษให้ก่อนหรือหลังเลิกเรียน การจัดโปรแกรมภาคฤดูร้อน เป็นต้น
2. เพิ่มพูนศักยภาพผู้เรียน เช่น จัดให้มีหลักสูตรเข้มข้น ก้าวหน้า สนองผู้เรียนที่มีศักยภาพสูงและหลักสูตรซ่อมเสริมเพื่อช่วยเหลือผู้ที่มีปัญหาด้านการเรียน
3. ส่งเสริมผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการให้ได้รับการศึกษา
4. ส่งเสริมการเรียนการสอน โดยเน้นว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด และการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง
5. ส่งเสริมการรักการอ่าน
6. พัฒนาแนวทางช่วยเหลือผู้เรียนช่วงรอยต่อระหว่างก่อน ประถมศึกษากับระดับประถมศึกษา
7. ปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน โดยคณาจารย์ที่มีความสามารถทางวิชาชีพระดับสูง
8. สนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่องให้แก่ครูผู้สอน บุคลากรฝ่ายสนับสนุนการสอนบริหาร และหากเป็นไปได้ แก่ผู้ปกครองด้วย
9. ทำให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น

ขั้นที่ 4 : การกำหนดแผนปฏิบัติการรายปี

ในขั้นนี้เป็นการวางเค้าโครงแผนปฏิบัติการรายปี และสร้างให้เกิดความผูกพันในภาระหน้าที่ของบุคลากรของสถานศึกษา ให้รับทราบสภาพปัญหา เป้าหมายการพัฒนา ตลอดจนร่วมพิจารณาหาแนวทางแก้ไขสภาพปัญหาได้อย่างครอบคลุม รอบคอบยิ่งขึ้น และยอมรับที่จะนำไปปฏิบัติร่วมกัน ในขั้นที่ 4 นี้ ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดแผนปฏิบัติการรายปี

2. การตรวจสอบความเชื่อมโยงระหว่างเป้าหมายการพัฒนากับแผนปฏิบัติการรายปี

1. การกำหนดแผนปฏิบัติการรายปี

แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา มุ่งเน้นการพัฒนาทั้งระบบอย่างรอบด้าน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ได้ตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีความท้าทายต่อความสามารถของผู้เรียน ฉะนั้นยุทธศาสตร์ที่กำหนดจึงต้องก่อให้เกิดการปรับปรุงทุกด้าน เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน และต้องครอบคลุมความต้องการทางการศึกษาของผู้เรียนทุกกลุ่มทั้งสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นผู้ค้อยโอกาสทางการศึกษา ผู้ย้ายถิ่นตามผู้ปกครอง ผู้เรียนเก่ง มีพรสวรรค์ มีความสามารถพิเศษเป็นเลิศ ตลอดจนผู้เรียนที่มีปัญหาต่างๆ

เมื่อคณะกรรมการวางแผนได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนา และยุทธศาสตร์ที่จะดำเนินการเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดแล้ว ขั้นตอนต่อไปเป็นขั้นตอนการจัดทำแผนปฏิบัติการรายปี แผนนี้จะเป็นการสังเขปกิจกรรมต่างๆ ที่ตอบสนองแต่ละยุทธศาสตร์ ดังนั้นจะเห็นความเชื่อมโยงสอดคล้องเป็นลำดับตั้งแต่ เป้าหมายการพัฒนาก็ได้มาจากการวิเคราะห์ความต้องการและความจำเป็น ยุทธศาสตร์การพัฒนาและลำดับกิจกรรมของยุทธศาสตร์นั้น ๆ แผนปฏิบัติการรายปีโดยทั่วไปจะมีส่วนประกอบสำคัญ ดังนี้

1.1 บุคคลที่รับผิดชอบการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์นั้นๆ

1.2 กรอบเวลาเริ่มต้น และสิ้นสุดของกิจกรรม

1.3 ทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์อันได้แก่ ฝ่ายกลุ่มวิชา สายวิชา บุคลากรที่รับผิดชอบ และงบประมาณของแต่ละกิจกรรม

1.4 ตัวบ่งชี้สภาพความสำเร็จและวิธีการประเมินผล

2. การตรวจสอบความเชื่อมโยงระหว่างเป้าหมายการพัฒนาและแผนปฏิบัติการรายปี

ในการดำเนินงานเชิงระบบ การตรวจสอบเป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นตอนหนึ่งของการปฏิบัติงาน ซึ่งระยะนี้ ถือเป็นโอกาสที่คณะกรรมการวางแผนควรได้ตรวจสอบความเชื่อมโยงระหว่างปัญหา เป้าหมายการพัฒนาและแผนปฏิบัติการ เช่น สถานศึกษามีปัญหาผลการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ต่ำทุกระดับชั้น จึงกำหนดโครงการแก้ปัญหาวินิจฉัย ฉะนั้นต้องตรวจสอบว่า เป้าหมายที่กำหนดมีความครอบคลุมทุกส่วนประกอบของปัญหาวิชาคณิตศาสตร์หรือไม่ ปัญหาวิชาคณิตศาสตร์และหรือความต้องการทางด้านคณิตศาสตร์ของผู้เรียนทุกกลุ่มได้รับการพิจารณาครบถ้วนหรือไม่ การพัฒนาบุคลากร ที่จะดำเนินการสามารถแก้ปัญหานี้ได้หรือไม่ ผู้ปกครอง และชุมชนจะมีส่วนร่วมในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างไร ผู้ปกครองของกลุ่มผู้เรียนที่อ่อนมากในวินิจฉัย ได้มีส่วนร่วมในการจัดทำโครงการหรือไม่ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบคุณภาพในเขตพื้นที่ ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานอย่างไร เป็นต้น

คำถามต่อไปนี้จะเป็ประโยชน์ต่อการตรวจสอบ ความเชื่อมโยงระหว่างเป้าหมาย การพัฒนาและแผนปฏิบัติการ ได้แก่ เป้าหมายการพัฒนามีความชัดเจน และสามารถวัดได้หรือไม่ ยุทธศาสตร์ที่ใช้ในการพัฒนาเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายการพัฒนามีความเหมาะสมเพียงใด ตัว บ่งชี้สภาพความสำเร็จของแต่ละเป้าหมายการพัฒนามีกำหนดไว้อย่างไร การพัฒนาวิชาชีพด้านใดที่ จำเป็นต่อการดำเนินการเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายการพัฒนาที่กำหนด ควรประสานความร่วมมือ ความช่วยเหลือทางวิชาการ หรือการสนับสนุนในการพัฒนาวิชาชีพจากแหล่งวิชาการใด ทรัพยากร เพิ่มเติมใดบ้างในด้านบุคลากรและงบประมาณที่จำเป็นต้องใช้เพื่อให้สามารถบรรลุผลตามเป้าหมาย การพัฒนาที่กำหนด เช่น ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางการสอนเฉพาะสาขา สื่อ ตำราเรียน วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยีต่างๆ เป็นต้น ตลอดจนกองทุนใดที่สนับสนุนการดำเนินงานได้ ระยะเวลาในการ ดำเนินการให้สำเร็จภายใน 1 ปีการศึกษาหรือมากกว่าและผู้ปกครอง และชุมชนมีบทบาทอย่างไร เพื่อร่วมดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย

ในขั้นนี้ จะเป็นโอกาสเหมาะอีกประการหนึ่งคือ การสื่อสารให้บุคลากรของ สถานศึกษาทราบความก้าวหน้าของการดำเนินงานจัดทำแผน โดยเชิญชวนให้มีส่วนร่วมในการให้ ข้อเสนอแนะ และประชุมร่วมกันระหว่างคณะกรรมการจัดทำแผนและบุคลากรของสถานศึกษาเพื่อ ได้รับทราบ ขจัดข้อขัดแย้ง ทำความเข้าใจให้ตรงกัน และเกิดฉันทามติในเป้าหมายการพัฒนา คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ทั้งยังเกิดความมั่นใจว่าเป้าหมายเหล่านั้นสามารถสนองตอบ ปัญหาได้อย่างแท้จริง

ขั้นที่ 5 : การเขียนแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

ขั้นนี้เป็นการลงมือเขียนแผน ทั้งนี้ ควรนัดหมายเวลาล่วงหน้าเพื่อคณะจัดทำแผน สามารถร่วมเขียนแผนได้อย่างเต็มที่ แผนพัฒนาคุณภาพควรสะท้อนสิ่งต่อไปนี้ คือ แหล่งงบประมาณ การวางแผนเปลี่ยนแปลงตั้งอยู่บนพื้นฐานงานวิจัย การประเมินผลบนพื้นฐานข้อมูลการแสดงความ รับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการประสานความร่วมมือระหว่าง กิจกรรมต่างๆ

จากขั้นที่ 1 - 4 ภาระงานสำคัญหลายประการของการวางแผนได้สำเร็จลง กล่าวคือ มีข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนที่ได้จากผู้เกี่ยวข้องโดยตรง นับเป็นข้อมูลปฐมภูมิ ที่เป็นประโยชน์ยิ่งมี การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหาความต้องการ และเรียงลำดับความสำคัญเพื่อการพัฒนา มีการ กำหนดยุทธศาสตร์ ในการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาหรือสร้างเสริมสนับสนุนตามข้อมูลที่ได้รับ มีการ กำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอย่างรอบด้าน ฉะนั้น ขั้นตอนนี้จึงเป็นการนำส่วนต่างๆ มาประกอบเป็นแผนที่มีความต่อเนื่อง เป็นลำดับสอดคล้องกัน แผนที่ดีจะต้องรับฟังข้อสังเกต ข้อเสนอแนะจากทุกคน ฉะนั้นเพื่อเอื้อให้คณะกรรมการเป็นแกน

หลัก ทุกคนมีเวลาคิดแผนได้อย่างเต็มที่ ควรกำหนดกรอบเวลาและสถานที่ไว้ล่วงหน้าเพื่อการเขียนแผน ในขั้นตอนควรมีการอภิปรายได้อย่างเต็มที่ก่อนที่จะจัดทำร่างสุดท้าย

เพื่อให้เป็นแผนที่มีความสมบูรณ์นำไปดำเนินการได้ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต้องสะท้อนให้เห็นว่ามีสิ่งสำคัญ 4 ประการต่อไปนี้ด้วย คือ งบประมาณที่จะนำมาใช้ดำเนินการแน่นอน มีการใช้ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนการแก้ไขปัญหาและการพัฒนา มีการประเมินผลบนพื้นฐานของข้อมูล การแสดงภาวะความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ และการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการประสานกิจกรรมกับโครงการอื่นหรือหน่วยงานอื่น เพื่อให้แผนนี้จัดทำบรรลุผล โดยแต่ละประการมีรายละเอียด ดังนี้

1. งบประมาณ การพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาจำเป็นต้องมีงบประมาณและทรัพยากรที่เพียงพอ ฉะนั้นควรมีการระดมงบประมาณจากแหล่งต่างๆ ให้เป็นงบประมาณเพื่อใช้สนับสนุนกิจกรรมตามโครงการที่กำหนด ฉะนั้นในแต่ละกิจกรรมควรระบุแหล่งงบประมาณที่จะนำมาใช้ดำเนินการเพื่อมั่นใจได้ว่าแผนที่กำหนดมีงบประมาณรองรับและดำเนินงานได้แน่นอน

2. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่นำมาใช้สนับสนุนการแก้ปัญหาและการพัฒนาโครงการในการพัฒนาการเรียนการสอนที่กำหนดในแผน จะต้องสร้างความมั่นใจได้ว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุผลตามมาตรฐานคุณภาพผู้เรียนได้ ฉะนั้น วิทยวิธีการสอนที่นำมาใช้จะต้องได้รับการศึกษาวิจัยแล้วว่ามีประสิทธิภาพจริง นำไปสู่ผลการเปลี่ยนแปลงในคุณภาพผู้เรียนได้ คณะกรรมการจัดทำแผนต้องสามารถแนะนำรูปแบบการสอนต่างๆ ได้ด้วย

3. การประเมินผลบนพื้นฐานข้อมูลการแสดงภาวะความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ และการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง สถานศึกษาทุกแห่งจะมีกิจกรรมหลักในการประเมินคุณภาพอยู่ 2 ประเภท ได้แก่ การกำกับ ติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน การประเมิน ผู้เรียนเพื่อเทียบกับมาตรฐานการศึกษาของชาติและเขตพื้นที่ และการประเมินความก้าวหน้าของโครงการ โดยเทียบเคียงกับเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนดไว้ในแผน การประเมินคุณภาพจึงถือเป็นจุดที่แสดงผลความสำเร็จของการดำเนินงาน และต้องปรากฏในแผน อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การวางแผนการดำเนินการและการกำกับ ติดตาม เป็นขั้นตอนต่อเนื่องที่ใช้ข้อมูลทั้งจากผลการปฏิบัติของผู้เรียน และของสถานศึกษามาปรับปรุงแนวปฏิบัติและโครงการต่างๆ ทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ในการประเมินโครงการ สถานศึกษามีแหล่งที่ควรประเมินอยู่มากได้แก่ มาตรฐานที่ทำ ทายความสามารถของผู้เรียน วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลสัมฤทธิ์ และความผูกพันในการะความรับผิดชอบของสถานศึกษา ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่ต้องประเมินและล้วนเป็นพื้นฐานของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

สำหรับแหล่งที่เป็นประโยชน์ในการวัดความก้าวหน้าทางการศึกษาของผู้เรียน วัดได้จากการสอบทั้งจากข้อสอบมาตรฐานและข้อสอบที่ครูสร้างขึ้น เพิ่มผลงานผู้เรียน คะแนนผลการเรียน

และข้อมูลเกี่ยวกับเวลาเรียน เป็นต้น แผนพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาที่ระบุให้มีการประเมินหลายๆ ประเภท จะให้ข้อมูลหลากหลายที่สามารถนำมาปรับปรุงจุดด้อยของสถานศึกษา หรือของห้องเรียน ตลอดจนเสริมหรือศุ่จุดเด่นของ สถานศึกษาให้ดีขึ้น ฉะนั้นแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาจะต้องกำหนดสิ่งต่อไปนี้ไว้ในแผนด้วย คือ

3.1 เกณฑ์ในการประเมินคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพของสถานศึกษาที่กำหนดไว้
อย่างไร

3.2 การแสดงภาระความรับผิดชอบของสถานศึกษามีมาตรการอย่างไร
โดยในแผน ต้องมีการชี้แจงเกี่ยวกับระเบียบวิธีในการวัดและรายงานความก้าวหน้าของผู้เรียน
ยุทธศาสตร์ของสถานศึกษาที่ทำให้ครูผู้สอนใช้การประเมินเป็นส่วนหนึ่งที่เต็มเต็มระบบการประเมิน
ของชาติ ตลอดจนแผนการรายงานผลการประเมินให้แก่บิดา มารดา ผู้ปกครอง และชุมชน เป็นต้น

4. การประสานกิจกรรมกับโครงการอื่นหรือหน่วยงานอื่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการ
ดำเนินงานของสถานศึกษา และเอื้อให้การดำเนินงานที่ต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ
บรรลุผลสำเร็จ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ควรได้กล่าวถึงด้วยว่า ได้มีการ
ประสานงานกับ โครงการหรือหน่วยงานอื่นอย่างไรบ้าง เพื่อให้มั่นใจว่ากิจกรรมที่กำหนดมีทิศทาง
ที่ชัดเจน

ขั้นที่ 6 : การนำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสู่การปฏิบัติ

ขั้นตอนนี้กล่าวถึงความสำคัญของการยอมรับและพันธะผูกพันต่อแผนพัฒนาคุณภาพ
อันจะก่อให้เกิดการนำไปปฏิบัติทั่วทั้งสถานศึกษา ในขั้นที่ 6 ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย 3
ขั้นตอน ดังนี้

1. สร้างการยอมรับแผน
2. มอบหมายการปฏิบัติงานอย่างเป็นทางการ
3. ทำความเข้าใจส่วนต่างๆ ของแผน

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอย่างรอบด้านนั้น
นอกจากการวางแผนอย่างดี ถูกต้องตามหลักวิชาการ การกำหนดยุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพแล้ว
จะต้องมีการปฏิบัติตามแผน และการประเมินผล มิฉะนั้นแผนที่จัดทำอย่างดีก็จะไร้ประโยชน์
ดังนั้น สถานศึกษาควรกำหนดแนวทางในการนำแผนสู่การปฏิบัติ ขั้นตอนนี้จึงเป็นทั้งการสร้าง
ความร่วมมือ และทิศทางการนำไปปฏิบัติ ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินงานได้ ดังนี้

1. การสร้างการยอมรับแผน

สถานศึกษาสร้างการยอมรับและพันธะผูกพันต่อแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของ
สถานศึกษา ถึงแม้ว่าในกระบวนการวางแผนได้มีการประชาสัมพันธ์แก่คณะครูผู้สอน ให้รับทราบ

วิพากษ์วิจารณ์ และยอมรับแผนมาโดยตลอดแล้วก็ตาม ก็ควรได้ทำต่อเนื่องกันจนขั้นสุดท้าย เพราะจะทำให้เกิดความร่วมมือและความผูกพันกับแผน ตระหนักในความรับผิดชอบของตนต่อผลสำเร็จของ ผู้เรียน และร่วมดำเนินการเพื่อให้เกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

ในขั้นตอนนี้ สถานศึกษาโดยคณะกรรมการวางแผน ควรนำแผนฉบับร่างสุดท้ายให้บุคลากรของสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน เขตพื้นที่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่สามารถช่วยในการดำเนินงานของสถานศึกษา ได้ร่วมให้ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นว่าจะมีส่วนประกอบใดที่ควรที่จะเพิ่มเติม เพื่อให้การวางแผนเป็นไปด้วยความรอบคอบ รอบรู้ และรอบด้านอย่างแท้จริง

2. การมอบหมายการปฏิบัติอย่างเป็นทางการ

ในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ได้ระบุการมอบหมาย ความรับผิดชอบให้กับหน่วยงาน / บุคคลแล้ว ฉะนั้น ควรมีการส่งมอบแผนให้กับหัวหน้ากลุ่มวิชา หัวหน้าระดับชั้น ตามสายการบังคับบัญชา ตลอดจนทีมงานอย่างเป็นทางการด้วย เพื่อผู้ปฏิบัติจักได้ทราบหน้าที่และขอบข่ายงานที่ต้องทำ

3. การทำความเข้าใจแผน ผู้ปฏิบัติทำความเข้าใจส่วนต่างๆ ของแผน ได้แก่

3.1 เจตนารมณ์ของสถานศึกษา : วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย

3.2 เป้าหมายการพัฒนา ยุทธศาสตร์ เทคนิค วิธีการใหม่ที่กำหนดไว้ในแผน ซึ่งหากขาดการทำความเข้าใจและปฏิบัติ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการอบรม ชี้แจง ก็จะช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.3 แผนปฏิบัติการรายปี ทำความเข้าใจกิจกรรม / ขั้นตอนการดำเนินงาน แนวทางการประเมินความสำเร็จ และเตรียมขั้นตอนการดำเนินการในรายละเอียดยิ่งขึ้น โดยมุ่งเน้นว่าทำอย่างไร จึงจะให้ได้ตามกำหนดเวลาที่ระบุในแผน และจะมีการประเมินผลและรายงานผลการปฏิบัติงาน เป็นระยะอย่างไร

3.4 การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จตามแผน

เมื่อบุคลากรของสถานศึกษาได้มีความเข้าใจและเตรียมขั้นตอนการดำเนินการแล้วก็ป็นขั้นของการเริ่มต้นทำงาน ซึ่งในระหว่างกระบวนการดำเนินงานตามแผน ถือเป็นหน้าที่ของผู้ปฏิบัติ ต้องรวบรวมข้อมูล และตัวเลขต่างๆ ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ที่แสดงถึงความก้าวหน้าของแผน เพื่อการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในสถานศึกษา และขั้นสุดท้ายของการดำเนินการตามแผน คือ การรายงานผลการปฏิบัติตามแผนตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุดแผนให้ผู้บังคับบัญชาได้ทราบแผนงานบางอย่างไม่มีวันสิ้นสุด เช่น การจัดการเรียนการสอน การจัดประสบการณ์เรียนรู้ เป็นงานที่ต้องพัฒนาต่อเนื่อง ฉะนั้น ครูผู้สอนก็อาจรายงานเป็นระยะว่าได้ปฏิบัติอย่างไร เป็นไปตามแผน

มากนัก้อยเพียงใด ได้ผลดีเพียงใด หรือมีปัญหาใดบ้าง และควรมีการปรับปรุงแผนหรือไม่ หากมีการปรับปรุงแผนจะได้ผลอย่างไร เป็นต้น (กรมวิชาการ. 2545 : 25 – 66)

โครงสร้างของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

การเขียนแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่งอาจมีส่วนประกอบและรูปแบบการนำเสนอแตกต่างกันได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดของสถานศึกษา ความซับซ้อนของภาระงาน และศักยภาพของสถานศึกษาแต่ละแห่ง อย่างไรก็ตามเพื่อความชัดเจน ความเข้าใจตรงกันของผู้ปฏิบัติ และเป็นทิศทางการพัฒนา แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต้องมีส่วนประกอบสำคัญต่อไปนี้เป็นอย่างน้อยที่สุด ได้แก่

1) เจตนารมณ์ของสถานศึกษา อันได้แก่ วิสัยทัศน์ และภารกิจของสถานศึกษา เป็นต้น

2) ภาพรวมของสถานศึกษา

3) เป้าหมายการพัฒนา และยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

4) แผนปฏิบัติการรายปี ซึ่งจะทำการดำเนินงานสำเร็จตามเป้าหมาย

5) การระดมทรัพยากร แหล่งสนับสนุนงบประมาณ และสรุปงบประมาณ

โครงสร้างของแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาต่อไปนี้จะกล่าวถึงส่วนประกอบต่างๆ ที่สมบูรณ์ ทั้งนี้ สถานศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาหรือปรับให้เหมาะสมกับบริบท และวิถีการปฏิบัติของสถานศึกษาเอง

ส่วนประกอบของแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา ได้แก่

1. ปก

2. คำนำ

3. สารบัญ

4. ภาพรวมของสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย

4.1 ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาตามสภาพชุมชนบรรยายสรุปสาระสำคัญสั้น ๆ

เพื่อความเข้าใจในบริบท กระบวนการจัดการศึกษาในชุมชน สาระข้อมูลอาจประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษา เช่น จำนวนบุคลากร ทรัพยากร สิ่งอำนวยความสะดวก อัตราส่วนของข้อมูลต่างๆ ที่จำเป็นข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน เช่น สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของ ชุมชน ความร่วมมือของชุมชน เป็นต้นการนำเสนอข้อมูลควรเขียนให้สั้น กระชับได้ใจความและควรใช้กราฟ แผนภูมิ เป็นต้น ในการนำเสนอข้อมูล

4.2 การดำเนินงานของสถานศึกษาในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในช่วงที่ผ่านมา

โดยกล่าวถึง ความสำเร็จที่โดดเด่นที่สถานศึกษาภาคภูมิใจ ผลสัมฤทธิ์ของ ผู้เรียนในสาขา วิชา

หลัก ตามที่กำหนดในหลักสูตร ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของประเทศ ของพื้นที่และหน่วยงานอื่น เป็นต้น

นำเสนอการดำเนินงานของสถานศึกษาตามข้อเท็จจริง โดยควรจำแนกข้อมูลตามส่วนประกอบหลักของระบบการจัดการศึกษา ได้แก่ หลักสูตรการเรียนการสอน การพัฒนาวิชาชีพ การจัดการองค์กร และสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษา และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน

4.3 สรุปสถานการณ์ปัจจุบันของสถานศึกษา และปัจจัยต่างๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ซึ่งให้เห็นสภาพจุดเด่นของสถานศึกษา สภาพปัญหา อุปสรรค และจุดด้อยของสถานศึกษา สิ่งที่ทำทลายความสามารถของสถานศึกษา และประเด็นสำคัญที่สถานศึกษากำหนดเพื่อการพัฒนาในระยะต่างๆ ได้แก่ ในระยะยาว และรายปี

แผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษามีได้กำหนดตายตัวว่า รอบระยะเวลาของแผนจะครอบคลุมกี่ปี ทั้งนี้ให้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของสถานศึกษาที่จะกำหนดรอบระยะเวลาได้ตามความเหมาะสม และวิธีการปฏิบัติของสถานศึกษาแต่ละแห่ง ซึ่งอาจทำเป็นแผน 1 ปี หรือระยะเวลายาวขึ้น 2 – 3 ปีก็ได้

5. เจตนารมณ์ของสถานศึกษา เพื่อสร้างความเข้าใจปณิธานที่สถานศึกษา และชุมชนยึดมั่นและหล่อหลอมเป็นแนวปฏิบัติของสถานศึกษา ในการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นสู่คุณภาพของผู้เรียน

การนำเสนอเจตนารมณ์ของสถานศึกษา ในแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาแต่ละแห่งอาจแตกต่างกัน บางแห่งอาจมีทั้งวิสัยทัศน์และภารกิจ บางแห่งอาจละไว้ไม่เขียน ข้อความวิสัยทัศน์ แต่เริ่มต้นด้วยความเชื่อและตามด้วยภารกิจของสถานศึกษา เพื่อเป็นกฎเกณฑ์ร่วมในการปฏิบัติสถานศึกษาจะมีแนวทางในการเขียน เช่นใดก็ตาม ทั้งนี้สิ่งที่เขียนจะต้องสะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ หลักการ คุณค่า หรือความเชื่อร่วมที่สถานศึกษาและชุมชนยึดมั่น เพื่อให้เกิดการปฏิบัติงานที่มีคุณค่าที่ดีที่สุดต่อผู้เรียน

5.1 วิสัยทัศน์ เป็นเจตนารมณ์หรือความตั้งใจที่กว้าง ครอบคลุมทุกเรื่องของสถานศึกษา และเน้นการคิดไปข้างหน้าเป็นสำคัญ แสดงถึงความคาดหวังในอนาคตโดยมิได้ระบุวิธีดำเนินงาน

ข้อความวิสัยทัศน์ จะถ่ายทอดหัวใจสำคัญของอุดมการณ์ หลักการ ความเชื่อ และอนาคตที่พึงประสงค์ของสถานศึกษาและชุมชน ข้อความวิสัยทัศน์จะต้องมีความชัดเจน เป็นเอกลักษณ์ของสถานศึกษาและมีความยาวประมาณ 3 – 5 ประโยค

5.2 ภารกิจ (หรือพันธกิจ) เป็นข้อความที่แสดงเจตนารมณ์และ

วิธีการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุถึงวิสัยทัศน์ซึ่งมีลักษณะค่อนข้างเป็นนามธรรมมาก ข้อความ ภารกิจ แสดงว่าสถานศึกษาปรารถนาที่จะสัมฤทธิ์ผลอะไรในปัจจุบัน และยังนำไปสู่การวางแผนปฏิบัติด้าน พฤติกรรมของบุคลากรด้วย

5.3 เป้าหมาย (หรือจุดมุ่งหมาย) เพื่อให้ภารกิจที่กำหนดมีความ เป็นไปได้ชัดเจน ยิ่งขึ้น สถานศึกษาจะต้องกำหนดเป้าหมายที่ครอบคลุมด้านต่างๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการ ดำเนินงานของสถานศึกษา เช่น ในด้านผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน สิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ การจัดการ การพัฒนาวิชาชีพ และการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของชุมชน เป็นต้น

เป้าหมายที่กำหนดให้ เป็นผลลัพธ์ปลายทางที่สถานศึกษา คาดหวังจะบรรลุผล ภายในช่วงเวลาที่กำหนด ลักษณะการเขียนยังเป็นผลลัพธ์ที่คาดหวังกว้าง ๆ เช่น เพื่อให้ผู้เรียน สามารถบรรลุผลสัมฤทธิ์ในทุกกลุ่มประสบการณ์เรียนรู้ ได้ตามศักยภาพของตนเพื่อส่งเสริม ยุทธศาสตร์การเรียนการสอนที่สนองความแตกต่าง ห่วงบุคคล เพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่ ส่งเสริมการชวนขวนขวายหาความรู้เสริมทักษะให้แก่ผู้เรียน เพื่อจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย มั่นคง เคารพในสิทธิของแต่ละบุคคล อันส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างสันติสุข และเพื่อพัฒนาการ บริหารจัดการให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ

6. เป้าหมายการพัฒนา (หรือวัตถุประสงค์) และยุทธศาสตร์การพัฒนาคูณภาพ การศึกษาของสถานศึกษา

6.1 เป้าหมายการพัฒนาเป็นผลลัพธ์ที่คาดหวัง ในการพัฒนาคูณภาพผู้เรียน เป้าหมายนี้ได้ประเด็นสำคัญการพัฒนา อันมาจากการวิเคราะห์ความต้องการและความจำเป็น แล้วกำหนดระยะเวลาที่จะพัฒนาว่าเป็น 1 ปี 2 ปี หรือ 3 ปี

6.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาคูณภาพสถานศึกษา ระบุยุทธศาสตร์ที่สถานศึกษาใช้ อันเป็นยุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพ มีงานวิจัยรองรับ สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา ให้บรรลุผลตามเป้าหมายได้โดยปกติแต่ละเป้าหมายการพัฒนาจะมีหลายยุทธศาสตร์รองรับ เพื่อให้ สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. แผนปฏิบัติการประจำปี เป็นแผนที่กำหนดกิจกรรมที่จะดำเนินการในแต่ละปี เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายการพัฒนาคูณภาพสถานศึกษา ภายในระยะเวลาที่กำหนด

ฉะนั้น แผนปฏิบัติการประจำปี ประกอบด้วย รายละเอียดของกิจกรรมโดยสังเขป หรือขั้นตอนการปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุผลตามยุทธศาสตร์ และเป้าหมายการพัฒนาที่กำหนด ผู้รับผิดชอบแต่ละกิจกรรมหรือขั้นตอนการปฏิบัติ กรอบเวลา งบประมาณ และแหล่งงบประมาณ

รูปแบบการเขียน นิยมใช้ตาราง ซึ่งจะช่วยให้เห็นความเชื่อมโยงตั้งแต่เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ มาตรฐานที่เป็นจุดเน้นของการพัฒนา วิธีการประเมินผล ตัวบ่งชี้สภาพความสำเร็จ ผู้รับผิดชอบ กรอบเวลางบประมาณสำหรับแต่ละกิจกรรม

8. การระดมทรัพยากร แหล่งสนับสนุนงบประมาณ และสร้างงบประมาณ ในแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา จะบอกจำนวนงบประมาณรวมที่จะต้องใช้ในแต่ละปี และแหล่งที่สถานศึกษาจะสามารถระดมทรัพยากร และการสนับสนุนด้านงบประมาณได้ สำหรับแผนงบประมาณจะเป็นการดำเนินงานแยกจากแผนปฏิบัติการรายปี

9. การประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน และแหล่งวิทยาการภายนอก เพื่อการสนับสนุนทางวิชาการและอื่นๆ เพื่อการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยระบุว่าขอความร่วมมือจากหน่วยงานใด ในเรื่องใด เป็นต้น

10. การแสดงภาวะความรับผิดชอบการจัดการศึกษาของสถานศึกษา กล่าวโดยสรุปคือ การประเมินคุณภาพผู้เรียน การประเมินความก้าวหน้าของสถานศึกษา การผ่องระบบคุณภาพของสถานศึกษาและการรายงานผลการปฏิบัติของสถานศึกษาต่อผู้เรียน บิดา มารดา ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

11. กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา และการขอรับ ความเห็นชอบในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยกล่าวสั้น ๆ ถึงกระบวนการจัดทำแผนการทบทวนปรับปรุงแผน การสร้างการยอมรับ และประชาสัมพันธ์แผนและการขอรับความเห็นชอบในแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาจากเขตพื้นที่

12. ข้อมูลอื่นๆ เช่น

12.1 นิยามศัพท์ที่ใช้ในแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาเพื่อความเข้าใจตรงกัน

12.2 การเผยแพร่แผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา แจกจ่ายแผนให้กับหน่วยงานใดและบุคคลใดบ้าง เป็นต้น

12.3 คณะจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา (กรมวิชาการ. 2545 : 67 – 74)

6.8 ลักษณะที่ดีของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ที่สร้างความมั่นใจแก่สถานศึกษาในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้สามารถดำเนินการได้บรรลุตามเป้าหมายควรมีลักษณะสำคัญ 9 ประการดังนี้

1. องค์ประกอบต่างๆ ของแผนต้องมีความชัดเจน สอดคล้องกันอย่างสมเหตุสมผลและเป็นระบบ

1.1) วิสัยทัศน์และภารกิจต้องมีความชัดเจนเป็นที่เข้าใจและยอมรับร่วมกันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

1.2) การวางแผนและการออกแบบกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษาต้องประสานสัมพันธ์สอดคล้อง และมุ่งไปสู่เป้าหมายร่วมกันอย่างเป็นระบบ

2. ระบบการสนับสนุนภายในสถานศึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ต้องเห็นชอบกับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และให้ความสนับสนุนและร่วมมืออย่างจริงจัง ในการนำแผนสู่การปฏิบัติ

3. เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และตัวบ่งชี้ ที่กำหนดขึ้น ต้องเป็นสิ่งที่สังเกตได้และวัดได้

4. ยุทธศาสตร์ และเทคนิควิธีต่างๆ ที่ใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้การวัดและประเมินผล ตลอดจนการบริหารจัดการ ต้องตั้งอยู่บนรากฐานทางทฤษฎี หรือหลักวิชาที่ถูกต้อง รวมทั้งมีผลการวิจัยเชิงประจักษ์สนับสนุนประสิทธิภาพและประสิทธิผล

5. ต้องกำหนดรูปแบบและวิธีการพัฒนาบุคลากรสามารถปฏิบัติภารกิจตามแผนอย่างได้ผลดี

6. ต้องระบุแหล่งช่วยเหลือและสนับสนุนทางวิชาการอย่างชัดเจน

7. ผู้ปกครองและชุมชนต้องมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมและรับบทบาทสำคัญในกิจกรรมต่างๆ

8. ต้องมีการประสานสัมพันธ์และระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ เช่น หน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน สถาบันและมูลนิธิต่างๆ เพื่อนำมาสนับสนุนการดำเนินงานตามแผน

9. ต้องมีเครื่องมือและระบบการวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ของผู้เรียนที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สรุปได้ว่า กระบวนการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา มี 6 ขั้นตอน ได้แก่ การเตรียมการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ การศึกษาของสถานศึกษา การประเมินความต้องการและความจำเป็นของสถานศึกษา การวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุและพิจารณาแนวทางแก้ไขตามประเด็นสำคัญการพัฒนา การกำหนดแผนปฏิบัติการรายปีการเขียนแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา และการนำแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาสู่การปฏิบัติ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

สุนันท์ คำจันทร์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา

จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาในการปฏิบัติงานที่สำคัญ ได้แก่ คณะกรรมการจากชุมชนบางคนไม่มีเวลาว่างและอาศัยในต่างถิ่น จึงขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติงานและเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาของโรงเรียนน้อย คณะกรรมการที่มาจากประชาชนไม่กล้าแสดงความคิดเห็นเพราะมีความรู้ที่น้อยและขาดความรู้ความเข้าใจในกฎ ระเบียบของทางราชการ หรือตามบทบาทหน้าที่และการดำเนินโครงการของโรงเรียนขาดวัตถุประสงค์และงบประมาณเนื่องจากชุมชนมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวยต่อการสนับสนุน โรงเรียน

สุเมศวร์ พรหมมินทร์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดกระบี่ ผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีตำแหน่งต่างกัน ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการทดสอบความแตกต่างรายคู่ พบว่า ตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติงานแตกต่างกับคณะกรรมการตำแหน่งอื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยที่ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติงานมากกว่าคณะกรรมการตำแหน่งอื่น คู่อื่น ไม่พบความแตกต่างและผลการประมวลข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงการปฏิบัติงานตามบทบาท หน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ควรเน้นการประชาสัมพันธ์ เรื่อง ระเบียบว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการควรให้ความรู้อยู่เสมอ ควรสนับสนุนให้ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์แก่คณะกรรมการ ควรเปิดโอกาสให้คณะกรรมการได้แสดงความคิดเห็นควรให้ข้อมูลของสถานศึกษาแก่คณะกรรมการ ควรจัดสวัสดิการต่าง ๆ แก่คณะกรรมการบริหารงานต้องโปร่งใส ควรติดตามผล ประเมินผลเป็นระยะ

สุวรรณ ภูระวงษ์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อแนวปฏิบัติตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ สรุปได้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความคิดเห็นต่อแนวปฏิบัติตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา 4 ด้าน คือ ด้านการปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา การปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา และการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยรวมและคณะกรรมการจากนอกสถานศึกษามีความคิดเห็นต่อแนวปฏิบัติตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาโดยรวมและเป็นรายด้าน 4 ด้าน อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ส่วนคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มาจากสถานศึกษามีความคิดเห็นต่อแนวปฏิบัติตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาโดยรวม และเป็นรายด้าน 3 ด้าน อยู่ในระดับเห็นด้วย และมีความคิดเห็นต่อการปฏิรูป โรงเรียนและสถานศึกษาอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง คณะกรรมการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากสถานศึกษามีความคิดเห็นต่อแนวปฏิบัติตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียน

ประถมศึกษาโดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 4 ด้าน มากกว่า คณะกรรมการบริหารสถานศึกษาจากนอกสถานศึกษาอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สถิติ งามสม (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของครูต่อพฤติกรรม การบริหารแบบมีส่วนร่วม ผลการศึกษาพบว่า ระดับความพึงพอใจของครูต่อพฤติกรรม การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารในงานบริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา 7 งาน อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับระดับความพึงพอใจของค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ งานบริหารทั่วไป งานวิชาการ งานปกครองนักเรียน งานบริการ งานโรงเรียนกับชุมชน งานธุรการและงานอาคารสถานที่

นภตล โกสุม (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาสารนิพนธ์เรื่อง ความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนในสหวิทยาเขตนครพนธ์ สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดราชบุรี ผลการศึกษาพบว่า

1. ความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนในสหวิทยาเขตนครพนธ์ สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดราชบุรี ปีการศึกษา 2544 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง
2. ความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้านความสามารถอยู่ในระดับปานกลาง ด้านความเต็มใจอยู่ในระดับมาก

ธเนศ ปานอุทัย (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานใน โรงเรียนที่มีมาตรฐานคุณภาพนักเรียนแตกต่างกัน ผลการศึกษาพบว่า

1. ระดับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานใน โรงเรียนที่มีมาตรฐานคุณภาพนักเรียนสูง และ โรงเรียนที่มีมาตรฐานคุณภาพนักเรียนต่ำ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานใน โรงเรียนที่มีมาตรฐานคุณภาพนักเรียนสูง และ โรงเรียนที่มีมาตรฐานคุณภาพนักเรียนต่ำ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน แต่ในรายด้านมีด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรภาครัฐและเอกชนเพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิชาการของชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และองค์ประกอบย่อย ด้านการกำกับ ติดตามการดำเนินการตามแผนของโรงเรียน รวมทั้งการส่งเสริมให้วิทยากรภายนอกภูมิปัญญาท้องถิ่นมาให้ความรู้กับนักเรียน โดยจัดหาและเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นวิทยากรภายนอกที่ต่างกัน

ประนอม ยังศิริ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทการมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อการจัดการศึกษาของ โรงเรียนเอกชน ผลการศึกษาพบว่า

1. ระดับความคาดหวังในการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อการจัดการศึกษาของ โรงเรียนเอกชนทั้งภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน
2. ระดับการปฏิบัติจริงในการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อการจัดการศึกษาของ โรงเรียนเอกชน ทั้งภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน
3. การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความคาดหวังกับการปฏิบัติจริงของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ต่อการจัดการศึกษาของ โรงเรียนเอกชน ปรากฏว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกด้าน

ศาสตราจารย์ ชินโน (2546 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานใน โรงเรียนประถมศึกษาในเขตนิเทศที่ 4 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานใน โรงเรียนประถมศึกษา ในเขตนิเทศที่ 4 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามหน้าที่ทั้ง 12 ด้าน พบว่า มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก 5 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านเสริมสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและ เอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ด้านส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการ ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงมีคุณภาพและได้มาตรฐานด้านปฏิบัติงานอื่นที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษานั้น ด้านให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษาและด้านแต่งตั้งที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการเพื่อดำเนินงานตามระเบียบนี้ตามที่เห็นสมควรที่เหลือ 7 ด้าน มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง

ประมวธ อัคราศรี (2547 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสถานศึกษา ที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอแกลง สรุปลงได้ว่า การปฏิบัติงานตามบทบาท หน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง คณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีเพศต่างกัน มีระดับการปฏิบัติงานแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นราย ด้านพบว่า ด้านกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษาด้าน ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการ ประจำปีของสถานศึกษา ด้านกำกับและติดตามการดำเนินการตามแผนของสถานศึกษา ด้านส่งเสริม และสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการ ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพและได้ มาตรฐาน ด้านให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาก่อนเสนอต่อ

สาธารณชน และด้านแต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะกรรมการเพื่อการดำเนินงานตามระเบียบนี้ตามที่เห็นสมควร ส่วนด้านอื่นไม่แตกต่างกัน

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีสถานภาพต่างกัน มีระดับการปฏิบัติงานโดยรวมทุกด้านแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า คณะกรรมการที่มีสถานภาพต่างกัน มีระดับการปฏิบัติงานแตกต่างกันทุกด้าน

ดาวิญญา บุญพรอมมา (2548 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเกี่ยวกับปัญหาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมืองมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับปัญหาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอเมืองมหาสารคาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 โดยรวมมีปัญหาการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีปัญหาการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารทั่วไป และด้านการบริหารงานบุคคล

2. การเปรียบเทียบระดับปัญหาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอเมืองมหาสารคาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ในโรงเรียนขนาดต่างกัน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านงบประมาณและด้านการบริหารงานทั่วไป แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านวิชาการ และด้านการบริหารงานบุคคลไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เรียงลำดับตามความถี่จากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้ ควรจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานแจกทุกคน และควรพาไปศึกษาดูงาน ตามลำดับ

อดศักดิ์ ชานกิม (2548 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า

1. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 โดยรวมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการบริหารการทั่วไป ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ และด้านการบริหารงานบุคคล ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ในโรงเรียนขนาดต่างกัน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายค่าน พบว่า ทุกด้านมีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

สมิท (Smith. :1971-A) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของตัวแทนประชาชนในการวางแผนและพัฒนาการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

1. คณะกรรมการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนและตัวแทนประชาชน มีความต้องการที่จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จในการพัฒนาการศึกษา
2. คณะกรรมการจากประชาชนไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนดำเนินการฝ่ายเดียวโดยที่คณะกรรมการไม่ได้มีส่วนร่วมเห็นหรือรับรู้
3. คณะกรรมการ โรงเรียนและผู้บริหารเห็นพ้องต้องกันว่าโรงเรียนจะเจริญก้าวหน้าขึ้นกว่าเดิมมาก หากได้มีคณะกรรมการดังกล่าวเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

บอยล์ (Boyle. 1992 : 3484) ได้ศึกษาด้านการจัดการในโรงเรียน คือ รูปแบบการกระจายอำนาจจากกระทรวงศึกษาธิการไปสู่อาจารย์ใหญ่ของแต่ละโรงเรียน ครู และพ่อแม่ ผู้ปกครอง ให้มีอำนาจเต็มที่ในการดำเนินการตัดสินใจเกือบทุกส่วนของการศึกษาชุมชนในโรด์ ไอส์แลนด์ (Rohde Island) โดยได้รับการส่งเสริมจนครบกำหนด การวิจัยได้ทดสอบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการส่งเสริม โรงเรียนในด้านการจัดการ 2 ส่วน คือ การรวบรวมผลของการสัมภาษณ์คณะกรรมการโรงเรียนผู้บริหารและครูในโรงเรียน และบททวนรายงานข้อตกลงโดยรวมระหว่างคณะกรรมการโรงเรียน สมาคมครู การวิจัยพบว่า ปัจจัยที่เป็นตัวชี้ว่ามีอิทธิพลต่อการส่งเสริมโรงเรียนในด้านการจัดการ ได้แก่ โรงเรียนขาดแนวคิดที่แน่นอนในด้านการจัดการ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารโรงเรียน บุคลากรและผู้นำท้องถิ่น การขาดความสามารถของคณะกรรมการโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียน ขาดความเอาใจใส่ปล่อยปละละเลยหน้าที่จนเกินไป ขาดความร่วมมือของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และข้อจำกัดในด้านภาษาที่ใช้ติดต่อในการทำข้อตกลง รวมทั้งกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ของรัฐ

ทูปส์ (Tubbs, 1996 : 966-A) ได้ศึกษาการบริหารจัดการแบบเบ็ดเสร็จ (Site based Management) ของครูใหญ่ในเมืองเคาน์ตี มลรัฐจอร์เจีย ในด้านที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของโรงเรียนท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตร การควบคุมงบประมาณ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และบทบาทของผู้นำ โดยเน้นถึงประสิทธิภาพในการบริหารและสถานภาพ ตำแหน่งที่จะส่งผลการรับรู้เรื่องดังกล่าวด้วย โดยศึกษากลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหาร

จำนวน 87 คน จากโรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นและโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบทดสอบ ผลการศึกษาพบว่า

1. สถานภาพ ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่งผู้บริหาร ไม่มีผลต่อการรับรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบเบ็ดเสร็จ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจบทบาทของผู้นำการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและการควบคุมงบประมาณ

2. ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นเห็นด้วยกับการให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือในการกำหนดตารางสอนของโรงเรียนมากกว่าผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย แต่ผู้บริหารโรงเรียนทั้ง 3 ระดับ ไม่เห็นด้วยกับการให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการคัดเลือกคณะทำงานให้กับโรงเรียน

โกลด์ (Gold. 2000 : 233-A) ได้ศึกษากระบวนการทางสังคมที่ชุมชนแห่งหนึ่งริเริ่มขึ้นในโรงเรียนชุมชน ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาของเมืองฟิลาเดลเฟีย เพื่อเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองชุมชนและนักการศึกษาให้เข้ามามีหุ้นส่วนมากแนวการศึกษาของโรงเรียน ท้องถิ่น ชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองส่วนมากเป็นผู้มีรายได้น้อย แนวความคิดของตนเองเคยถูกนักการศึกษาละเลยไม่เห็นความสำคัญ แต่เมื่อได้เข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคมที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ สามารถช่วยให้ผู้ปกครองทั้งหลายตระหนักถึงการเข้ามามี หุ้นส่วนและมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์การศึกษาของบุตรหลาน การจัดองค์กรในชุมชนจึงเป็นคดีเนื่องจากเป็นตัวกลางระหว่างครอบครัวกับโรงเรียนและทำให้สามารถนำผู้ปกครอง ที่มีความรู้ความสามารถร่วมงานกับโรงเรียน จึงถือว่าผู้ปกครองเป็นสมบัติมีค่าอย่างหนึ่ง

ออสโตรว์ (Ostrow. 2002 : 6212-A) ได้ศึกษาผลของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองต่อการประสบความสำเร็จของการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียนที่เป็นบุตรหลานของผู้อพยพชาวฮาวายและชาวเกวเดมาลา โดยศึกษาประเด็นปัญหาที่กำลังเผชิญหน้ากับผู้อพยพ ซึ่งเป็นช่องทางที่จะเข้าใจว่าทำไมผู้ปกครองนักเรียนชาวฮาวายและชาวเกวเดมาลา จึงเข้ามาเกี่ยวข้องมากกว่า ผู้อพยพชาติอื่น ๆ ในการศึกษาของบุตรหลานของตน ผู้ปกครองของเขาต้องอดทนต่อความทุกข์ยากอย่างสาหัสก่อนเข้ามาอยู่ในสหรัฐอเมริกาการมาตั้งถิ่นฐานใหม่และการปรับตัวเข้ากับสังคมอเมริกันได้รับอิทธิพลจากประสบการณ์ที่ยากลำบากในสงครามกลางเมือง และจากการเดินทางอพยพที่ตราตรึงอย่างหนักมาสู่สหรัฐ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่า การชักนำให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เป็นการทำให้ผู้ปกครองเห็นว่าโรงเรียนเป็นสมบัติทางด้านวัฒนธรรมและสังคมที่จะส่งเสริมช่วยเหลือในการจัดประสบการณ์ในการเรียนให้กับเยาวชนของท้องถิ่นได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกระบวนการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY